

OBSERVATOR 4-87

Observator 3-87

24. ÅRGANG

Utgitt av FREDERIK, Student-
gruppa i Sosialøkonomenes
Forening.

Postadresse:
OBSERVATOR
POSTBOKS 1095, BLINDERN
0317 OSLO 3
TLF: 45 52 59

Abonnement:
Kr 50,- personer
Kr 80,- institusjoner
Bankgiro: 6094.30.66933

Utkommer 4 ganger i 1987

Redaksjon

Eivind Haugan
Tone Tønnessen
Helge Dønnum
Halvor Mehllum (foto)
Karin Wenche Blix (foto)
Per Ove Eikeland
Thor Olav Thoresen
Fredrik Wulfsberg (ansv.)
Geir Øvnsen

Innhold

	SIDE
AIESEC.....	3
INTERVJU MED KORNAI..	4
BANKSEMINAR.....	6
GENI.....	9
NÅR GRESSET DØR.....	10
REFORMER I ØST.....	13
LESERINNLEGG.....	16
SPORT.....	17
EKSAMENSOPPGAVE	
GRUNNFAG.....	18
ABONNEMENTSERIEN.....	22
ØKONOMISK FAGRÅD.....	23
5 I HEISEN.....	2#

Jeg stiller herved min
stilling til disposisjon
for redaksjonen. Utover dette
har jeg ingen kommentar.
Red.

I

kan vi oppfatte sosialøkonomers
eksistens som ein sjølvstendig
faktor i økonomisk politikk, og na vi
difor inkorporera oss sjølv i modellane
vare?

knytter vi aktorar saman i eit spel-
teoretisk perspektiv for a forsta
utfallet av økonomisk verksemd, ser vi
at det ein sjølv foretar seg vil
påverke disposisjonane til andre
aktorar.

Med denne metodiske tilnærminga prøver
Leif Johansen a sjå på mogelege
konsekvensar av aktivitetar til bl.a.
sosialøkonomar.

Planleggingsdokument og prognosar kan
upretendert påverka den faktiske
utviklinga i sakstilhovet det omhand-
lar.

Som leverandørar av slike dokument vil
sosialøkonomar kunna fa ei særskilt
stilling som ein viktig aktor for
korleis royndomen kjem til a sjå ut.
Denne situasjonen gir alle grupper med
monopol på visse typar innsikt makt til
å leie utviklinga i bestemte retningar.
Når Hermod Skånland kjem med sine
disposisjonar i massemedia om dei
skrale tilhøva i norsk økonomi, og når
Jørgen Randers dag etter dag forsikrar
folk om at no har aksjekursane nådd den
absolutte botngrensa, ja, då har dei,
eller vil dei gjerne, i kraft av
autoriteten sin stå fram som viktige
variable for å styra utviklinga i ei
bestemt retning.

Som framtidige forvaltarar og nokon
endåtil som "rikssynsarar", er dette
viktig å vera klar over. Personlege
verdisyn "snik" seg inn, og dei
mektigaste teknokratane sit att som dei
verkelege maktfaktorane i samfunnet.
Dette gjeld ikkje minst i statar som vi
yndar å kalla demokratiske.

e

d

e

r

aiesec

Som alle opplyste sos.øk studenter selvfølgelig vet, eksisterer det på Blindern en kjekk, internasjonal studentorganisasjon som bl.a arrangerer seminarer og driver studentutveksling. For dem som har fransk grunnfag sier det seg selv at de snedige bokstavnene AIESEC står for 'Assosiation Internationale des Etudiants en Sciences Economiques et Commerciales'. For oss andre oversettes dette med 'Den internasjonale sammenslutning av studenter innen økonomi og ledelsesfag'. Nåvel.....

Jeg har vært på en ukes tur til Balatonsjøen i Ungarn (som seg hør og bør for en i grunnfagssemesteret), for å diskutere filosofien bak AIESEC Europa & Nord Amerika. Det skulle bare mangle at sos.øk, Blindern var representert. Vi er vel ikke dårligere enn MIT, Barkley eller London Buisness School? Sammen med 420 andre morsomme mennesker fra nevnte regioner, diskuterte vi i 6 dager og 3 netter til ende. (Heldigvis fikk de fleste netter også annet innhold....) Plenumsdebatter hvor 420 personer skal si alt og ingenting tar tid. Jeg tviler på om absolutt alle deltakerne fikk med seg alt som ble diskutert lørdag 'kveld' kl. 0300 f.eks.

Jeg var med i gruppen som diskuterte AIESEC's nye utvekslingsprogram. F.o.m. slutten av 1988 vil vi få et kontinuerlig utvekslingssystem hvor studenter 'matches' mot jobber i utlandet ca. hver 6.uke. Dette vil i praksis si at dersom du i september skulle finne ut at en varmere vinter hadde vært tingen, kan du søke jobb i Australia. Mulighetene for at du i desember tar en badetur etter endt arbeidsdag er med det nye systemet relevant tilstede. Det jobbes nå knallhardt i Brussel for at det nye systemet skal bli enda mer rettferdig, mer effektivt og gi bedre samsvar mellom den jobben bedriftene tilbyr og den jobben studentene ønsker. Målet er selvfølgelig:
Fornøyd student
+ fornøyd bedrift
= LYKKELIG AIESEC

UTVEKSLINGEN

En av hovedaktivitetene til Aiesec-komiteen på SI er jobb-utvekslingen. Grunnlaget for denne blir lagt i høstsemesteret da ca.220 bedrifter blir kontaktet angående forespørsel om praktikantplass. Antall positive svar har ligget på gjennomsnittlig 20 de siste årene. Dette betyr at vi har kunnet sende 20 studenter ut, siden utvekslingsreglene gir oss mulighet til å utveksle en student pr. jobb vi skaffer.

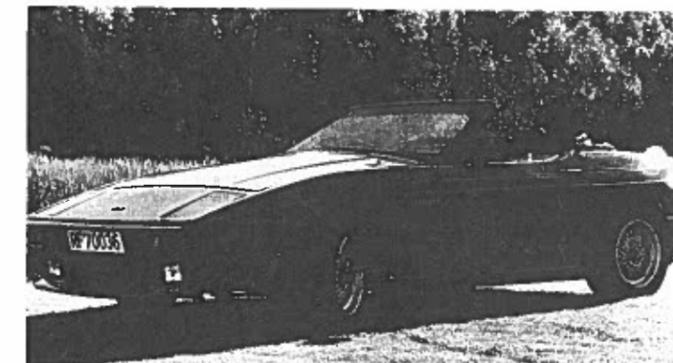
Hvilke studenter kan søke?
Alle sosialøkonomistudenter kan søke. Det gjelder også grunnfags-og mellomfagsstudenter. I tillegg til dette kan også studenter med sosialøkonomi i fagkretsen søke. Imidlertid vil disse stille bakerst i køen sammen med studenter som allerede har vært utvekslet. Det siste er en regel vi følger av den enkle grunn at vi ønsker at flest mulig studenter skal få benytte seg av dette tilbudet som gir en fin mulighet til fagrelatert jobb i utlandet. I tilknytning til dette vil vi igjen understreke at Aiesec-medlemmer ikke har forrang når det gjelder å bli utvekslet.

Ved søknad på Aiesec jobb er det 63 land å velge mellom over hele verden. I fjor reiste studenter fra SI bl.a. til: Tyskland, Sveits, Spania, Filipinene og Israel.

For dere som er interessert i å søke er absolutt siste frist for innlevering av søknadsskjema 20. januar, men da skal språktester og bekreftelse av forskjellige papirer være klare. Så med tanke på lang juleferie: Stikk oppom kontoret vårt i 3.etg før jul. Kontortid for informasjon om utveksling er TORSDAGER 11.15-12.15.

MILJØVERN I FOKUS

For tredje gang arrangerte AIESEC-SI seminar for en av våre vennskapskomiteer. Bruntlandkomisjonens rapport om miljøvern sto i søkelyset da tvillingsøknene i Mannheim besøkte oss 4.-10. oktober. Foredragene i Departementet for Utviklingshjelp mandag morgen, gjorde oss ikke akkurat feststemte; miljøvernproblemer i u-land er så omfattende at det virker nesten nytteløst å gjøre noe for å rette opp skadene. Trist er det at en så sterk og innflytelsesrik institusjon som Verdensbanken setter kjepper i hjulene for miljøvernarbeid. Det var ingen grunn til å se lyst på framtida tirsdag og onsdag heller; foredragene i regi av henholdsvis Naturvernforbundet og Industriforbundet gjorde oss klar over at verden aldri kan bli rein igjen uansett, og verre vil det bli hvis den økonomiske veksten skal fortsette. Seminaret ble avsluttet på KSI-hytta, slik at tyskerne fikk oppleve litt traust, verneverdig skog. Lørdag dro de avgårde, forhåpentligvis litt grønnere i sjela.

Planlegging og knapphet

Intervju med professor Janos Kornai av Anna Jutta-Pietsch.
Oversatt av Anders Ekeland og Ellen Bramness

Pietsch:

I en av artiklene du skriver om du at det er flere lisenser som tilbys enn det som etterspørres. Hvordan kan du forklare denne mangelen på interesse?

Kornai:

Det jeg nevnte i denne artikkelen var ikke spesielt private lisenser, men et slags leasing-system. Jeg tror at mangelen på interesse kan ha kommet av at leiebetingelsene var svært lite fordelaktige. Denne typen saker blir ikke behandlet på sentralt plan. De statlige restauranter har for eksempel muligheter til å ha leasing-ordninger på noen av sine avdelinger. Hvis de krever svært høy leie for disse, finner ikke privatpersoner forretningen lukrativ nok. Dette er virkelig en slags markedsprosess. Den viktigste private næringsaktiviteten er i jordbruket. Tenk deg en familie på landet. Et av familiemedlemene - som oftest faren eller et av de voksne barna - jobber på en fabrikk i nærheten eller er medlem i et jordbrukskooperativ. Samtidig jobber resten av familien meget hardt på den private jorda, ja også den i familien som har full jobb, tar et tak i fritiden. Slik får man et netto tilskudd på toppen av den totale produksjonen i den kooperative og nasjonaliserte jordbrukssektor. Det betyr også en utvidelse av den totale arbeidstid for familiene. Det blir lange dager, av og til 70 timer i uken eller mer, noe som ikke er helt problemfritt. Det kan lede til at en sliter seg fullstendig ut, eller til en ensidig konsentrasjon om konsum. Men avgjørelsen er innbyggernes, og en del av dem velger dette.

Pietsch:

Hva kan private foretak gjøre for å få de produksjonsfaktorene de trenger. De konkurrerer med offentlige bedrifter om ressurser, men i likhet med private husholdninger har de faste budsjettbetingelser.

Kornai:

Det er et stort problem. Noen ganger prøver de å få i stand kontrakter for å få sikret leveransene. De private restauranter kan for eksempel ha forbindelser med et bestemt kooperativ. De betaler kanskje mer, og du får en liten øy av markedsrelasjoner mellom kooperativer og de private restauranter i det store landskapet av sentraliserte, mer tradisjonelle transaksjonsmåter. Så det er ikke bare i jordbruket man har jobb ved siden av, men også i byggebransjen, i transportsektoren osv., for eksempel private drosjer. Det var et stort marked for drosjer før. Folk med privatbiler tilbød drosjetjenester fordi det var ekstremt knapphet på drosjer. Denne aktiviteten er nylig blitt lovlig, og alle med privatbil kan få lisens, men må til gjengjeld betale litt skatt. Denne forandringen i proposisjonene i de forskjellige sektorene er en stor institusjonell forandring. Men vi må ikke glemme at den nasjonaliserte sektor fremdeles er den dominerende. Folk i Vest synes av og til å tro at Ungarn har fått en privat økonomi. Det er en fullstendig gal oppfatning. Jeg kan ikke gi deg tallene, men størstedelen av BNP produseres fremdeles av statlige firmaer.

Pietsch:

Hva er statens og de statlige bedrifters stilling i reformprosessen?

Kornai:

Her vil jeg starte med størrelses- og sentraliseringsproblemet før jeg drøfter spørsmålet om desentralisering. Ungarn har som de fleste andre sosialistiske land monopolisert sin økonomi i alt for stor grad. Hvis man sammenligner graden av monopolisering med Vest-Europa eller Amerika, er de ungerske sektorer mye mer monopolisert, mye mer oligopolistiske, det vil si mye mer dominert av noen få giganter, relative giganter selvsagt. Noen bransjer, for eksempel papirindustrien utgjøres av ett foretak,

Her kommer del 2 av intervjuet med J. Kornai som er oversatt av Ellen Bramness og Anders Eklund. Del 1 sto i forrige nummer.

inkludert noen mindre foretak som lager esker.

Pietsch:

Man har hatt store forventninger til stordriftsfordeler.

Kornai:

Det var helt overdrevne forventninger. Man hadde en idé om at sosialisme betyr å ha veldig store, gigantiske foretak. Regelen var at ett foretak skulle ha alt ansvar for forsyninger av en hel gruppe varer, fordi det er lettere administrativt sett. Vel, man kan ikke få noen skikkelig desentralisering før man har hatt en oppsplitting, før man får delt disse gigantene opp i mindre enheter. Dette betyr ikke at man skal splitte opp alle store foretak. I noen sektorer, som f.eks. stålindustrien og bilindustrien, hvor stordriftsfordelene er betydelige, burde man i det minste importere konkurransedyktige varer. Om en hel bransje administreres av ett foretak, er det håpløst å snakke om faste budsjettbetingelser. Og det vil være en forutsetning for desentralisering overhodet. Men å innføre faste budsjettbetingelser ville bety at hele bransjen ville gå dukken ved eventuelle finansielle problemer. Man må splitte opp, og denne prosessen har begynt. Men det er ganske sterk motstand mot det. Jeg vil tro at man også i Tyskland vet hva det er. Nesten alle toppledere, de som styrer økonomien, eliten i ungarsk økonomi er i prinsippet enige i at mer uavhengighet burde bli gitt til bedriftene, og at de burde være mer avhengige av markedet og ikke av sentrale myndigheter. Men jeg er redd for at dette er ting som sies, men som ikke gjennomføres. Igjen og igjen gjøres det unntak og til sist blir unntaket regelen. Det hender at firmaer forsvinner fra markedet, men det er en kunstig prosess, og ikke naturlig seleksjon. Det store ineffektive firmaet oppsluker det effektive lille. Det finnes eksempler som viser at små effektive bedrifter har blitt inkorporert i store

ineffektive. Når det gjelder dette, er jeg personlig ikke særlig fornøyd med utviklingen av den ungerske reformen, men jeg håper det vil bedre seg.

Store deler av det man vinner - og man vinner mye på reformene - skyldes de faktorene jeg nevnte, pluss det faktum at en bedrift i dag er langt mindre avhengig av byråkratiske avgjørelser. Det er færre små inngrep i bedriftens dagligliv. Det er bra fordi de mange påbud en bedrift tidligere mottok fra sentralt hold, gjorde at den ikke hadde kapasitet til å ta selvstendige initiativer. Men i siste instans er de fremdeles sterkt avhengige av staten. Med et øye kikker de på kjøperen, mens de med det andre holder øye med sentralbanken, men finansdepartementet og departementet for utenrikshandel for å se om de kan få subsidier og skattefritak. Det er viktigere å ha gode forbindelser med myndighetene enn med kjøperen. Dette har ennå ikke funnet sin løsning i Ungarn. Jeg slutter meg til de ungerske deltakere eller tilhengere av reformen som vil vi skal gå videre på dette punkt. Jeg tror ikke en utvidelse av den private sektor alene kan løse alle problemene.

Det maksimale antall ansatte man kan ha i de private forretningene er seks nå, mot tre tidligere. Det løser noen problemer. Men det viktige er hva som skjer med fabrikkene med 500, 1000 eller 10 000 ansatte. Om man fotsetter å overbeskytte dem, og på den måten gjør dem ekstremt avhengige av staten, vil mange problemer forbli uløste.

Pietsch:

Du foreslår å øke foretakenes uavhengighet. Men dette vil skape sosiale problemer. Hvis staten ikke lenger garanterer for bedriftens eksistens, ikke trer støttende til i tilfelle konkurs, vil bedriftene være nødt til å si opp arbeidere. Dette vil føre til en viss arbeidsledighet. Jeg vet at du tar dette problemet alvorlig og ikke karakteriserer det som uviktig, slik som øst-europeere av og til gjør. Men det synes som om du tror at man løser problemene i den sosialistiske økonomi bare ved å avfinne seg med noe av det ufordelaktige i markedsøkonomien. Dette er et pessimistisk syn. Tror du det er utopisk å etterstrebe et perfekt syn?

Kornai:

Jeg tror det er et ekstremt viktig spørsmål. Det går ut over økonomien, det dreier seg også om filosofi, etikk og politikk. La meg dele spørsmålet ditt i en praktisk og en

filosofisk del. Først det praktiske spørsmålet: Jeg tror at garantert fast jobb selvsagt er fordelaktig for de som har en slik jobb, men det har også uheldige sider. Det er ikke bra for arbeidsdisiplinen. Det er ikke bra for arbeidernes initiativ. Det er fordelaktig for de late og ufordelaktige for de flittige. Jeg vil skille mellom faste jobber og sysselsetting. Jeg tror ikke at et sosialistisk system må sikre at en jobb som en gang ble opprettet, skal være evigvarende. En følelse av usikkerhet er nødvendig som stimulus til å underlegge seg markedet. Bedriften som helhet, fra generaldirektøren til mannen på gulvet, må ha følelsen av at de er avhengige av kjøperne. Hvis de ikke tilfredsstiller kjøperens behov, eller hvis de bare tilfredstiller dem til en altfor høy pris, så vil de miste jobbene sine. Dette er forenlig med full sysselsetting. La meg presisere dette. En situasjon på arbeidsmarkedet hvor hver mann har en jobb pluss to tilbud - et meget stramt arbeidsmarked - gjør enhver omfordeling innen økonomien svært vanskelig. Systemet blir rigid. Det må finnes arbeidskraftreserver som kan settes inn om det er nødvendig. Dette vil gjøre fordelingen mer fleksibel. Men det betyr ikke at man trenger millioner av arbeidsløse. Jeg er selvsagt ikke for massearbeidsløshet.

Pietsch:

Selv om det ikke finnes noen massearbeidsløshet, kan det få politiske konsekvenser å gjøre arbeidsplassene mindre trygge. Det er blitt hevdet at en av grunnene til at 1965/66 reformen i Sovjetunionen ble trukket tilbake, var arbeidernes negative innstilling. De mente at reformene ville true sysselsettingsgarantien.

Trygge arbeidsplasser er en av de viktigste tingene man har oppnådd.

Trygge arbeidsplasser hjelper arbeiderne til å kjempe for visse forbedringer, f.eks. høyere lønninger. Arbeiderne anser full sysselsetting som en fundamental rettighet. Om den blir truet, kan den politiske stabiliteten være i fare. Tror du det er noen fare for det i Ungarn? Et annet problem kan være voksende sosiale ulikheter, som følge av utvidelsen av den private og den kooperative sektor. Hvordan ser befolkningsingen på det?

Kornai:

Jeg er ikke sikker på hvor høyt folk prioriterer trygge arbeidsplasser. Litt større usikkerhet vil bli tolerert, men selvsagt ikke massearbeidsløshet. Når det gjelder sosial ulikhet finnes det noen studier, noen meningsmålinger som gjør forsøk på å finne ut hva folk mener om dette. Mange av svarene viser negative holdninger, men ikke veldig sterke - ikke mer enn den normale, vanlige utilfredsheten med at noen er rikere eller at noen tjener bedre. Folk sier at det er urettferdig. En viss type utilfredshet kan man tolerere. Problemet oppstår om det settes i sammenheng med allmenn redusjon av levestandarden. Jeg sier ikke at det ikke er noen virkelige fare for alvorlige protester, enn hvis reformene gjennomføres med forsiktighet og hensyn, tror jeg man kan unngå denne faren. Jeg tror ikke man kan tilfredsstille alle like godt, men man kan unngå motforestillinger eller protester. I så måte er jeg ikke pessimist, og tror ikke det er håpløst. Det bør prøves, men jeg kan ikke love at det blir noen dans på roser.

La meg så komme tilbake til de

"I KNOW IT WORKED WITH THE DISSIDENTS, COMRADE ANDROPOV-- BUT I DON'T THINK WE CAN EXILE THE ECONOMY..."

¹J. Kornai, 'A magyar gazdasági reform jelenei és jövője' (Den ungerske økonomiske reform: Resultater og perspektiver), Gazdaság, Arg. 16. nr 3, 1982, s. 5-35.

grunnleggende problemene du reiste - om det eksisterer et system uten feil. Det er et vanskelig spørsmål og referer til den artikkelen jeg skrev som du henviste til i utgangspunktet. Her skriver jeg at slik som medisinen er nødt til å godta at det perfekte mennesket ikke finnes og må prøve å kurere mennesket som det er for dets lidelser, må økonomien akseptere at det ikke finnes noe perfekt system. Jeg tror at alle reelle sosiale systemer har karakteristiske feil og mangler. De er sammensatt av gode og dårlige elementer. Man kan ikke få alle de gode sidene uten å få noen dårlige på kjøpet.

Pietsch:
Men Marx' opprinnelige idé var svært optimistisk?

Kornai:
Jeg tror aldri Marx var særlig eksplisitt når det gjaldt dette. Man kan finne sitater som peker i den retning, men ikke i hans seriøse vitenskapelige arbeider. Så vidt jeg vet var han, for å bruke moderne terminologi, en deskriptiv vitenskapsmann. Han var interessert i en vitenskapelig teori om kapitalismen, og han mente at det ikke var tid til overs til å tenke på hvordan sosialismen kom til fungere, når den kom. Han lagde aldri detaljerte planer for sosialismen. Tvert imot, Marx og Engels gjorde narr av - hvis jeg ikke tar feil - tyske sosialfilosofier som forsøkte å planlegge i detalj hvordan det fremtidige system ville fungere. Så i denne sammenheng var han ingen normativ teoretiker. I alle tilfelle var hans filosofi at systemer har indre motsetninger. Alle store reformer, både i Øst og Vest, har også sine indre motsetninger. Det å reformere kapitalismen ved Keynes' hjelp førte til senket arbeidsledighet, men hadde negative konsekvenser som inflasjon og byråkrati. Jeg tror heller ikke at det å reformere sosialismen er en marsj mot det perfekte, mot evig lykke. Men det kan løse mange problemer, og jeg tror det er verdt å fortsette. Produktivitetsøkningen en kan oppnå, kan ikke være et mål i seg selv. Hensikten med den må være å justere produksjonen etter befolkningens behov - slik at befolkningen kan bruke sin inntekt til å skaffe seg de varer og tjenester de virkelig vil ha. Å oppnå dette ville være et grunnleggende bidrag til økt livskvalitet.

Gjeldskrise og

Arets bankseminar ble en ubetinget suksess, faglig og sosialt. Arrangører var Erik Storm, Ingvald Svendsen og Heide Dønnum i samarbeid med Bankforeningen og Norges Bank. Det var som vanlig stor søkning til seminaret, med venteliste for de som ikke var så heldige at de ble trukket ut på første forsøk. En utvidelse av deltakerantallet ble det til siutt plass til alle som hadde søkt. Det var en forventningsfull gjeng som dro oppover, med god spredning over semesterene, dog uten grunnfagsstudenter. (Så neste gang bør kanskje også de søke) Vi ble komfortabelt fraktet av gårde med buss, inkl. i de skarve 125.- kr. vi måtte betale selv, til Randsvangen hvor seminaret ble arrangert. Vi ble ved ankomst straks konfrontert med kaffe og kaker, hvilket skulle vise seg å være en god pekepinn på hva som ventet oss av mat. Torsdagens tema var gjeldskrisen og første foredrags holder var SIGURD SIMONSEN, NORGES BANK. Han ga oss en generell orientering om hva problemene besto i, hvorfor situasjonen har oppstått samt hva som kan gjøres for å løse problemene. U-landene har idag en samlet utenlandsgjeld på nesten 1000 mld.\$ hvilket er et ufattelig beløp. Afrika's andel av gjelden er ca. 30 %, så problemene i disse landene er først og fremst utviklingsproblemer ikke gjeldsproblemer? Det er Latin-Amerika som har hovedtyngden av gjelden, hvor Mexico og Brasil har de største lånene med tilsammen nesten 250 mld.\$ i lån. Asia har bare en liten andel av valuta lånene og dermed ingen prekære betalingsproblemer. Simonsen mente at det var OPEC I (1973) og det påfølgende oljeprisoppøst som la grunnlaget for dagens gjeldskrise!!!! Dette fordi strukturen i verdensøkonomien ble totalt endret, ved at OPEC landene fikk enorme overskudd på sine handelsbalanser mens de oljeimpoterende landene fikk tilsvarende store underskudd. OPEC landene startet så å låne ut noe av sine enorme valutareserver, stort sett til bedre stilte U-land. I-landenes problemer ble løst delvis gjennom en kraftig økning i eksporten til OPEC landene og en kontraktiv politikk senere. U-landenes gjeld bygget seg imidlertid opp sakte men sikkert inntil

dollaren begynte å stige kraftig samtidig med at det kom enda et oljeprisoppøst (OPEC II -79). Eksporten fra U-landene ble dessuten redusert som en følge av den kontraktive politikken som nå ble ført i I-landene, pluss at realrenten steg kraftig. Dette førte til at Mexico's problemer ble så store at de i 1982 måtte stoppe all betjening av alle valutalån. USA's finansminister James A. Baker har lagt frem to forskjellige program for å løse problemene, uten at det har hjulpet de store gjeldslandene. Men noen av de små landene har blitt hjulpet av programmene som legger sterke bånd på landenes økonomiske handlefrihet. Vi fikk også innblikk i forskjell mellom IMF og valutafondet. Samt forskjellige faktorer som er årsak til at problemene er så vanskelige å løse.

FRATISING

Så var det om å gjøre å glemme gjeldskrise, sult og elendighet for en stund mens vi inntok en fabelaktig lunsj. Hvor man først spiste seg mett på koldtbordets delikatesser før en oppdaget at det i hjørne sto et langbord med allverdens herlige varmretter, som man selvfølgelig måtte "teste" mens man nåt gratis øl!?!?!? Så praten kom uungåelig inn på temaet nyttemaksimering. Fordelingen av rom ble også foretatt, hvor de uheldige var de som ikke fikk enkeltrom. Så måtte vi få med oss våre forspiste kroppene ned til neste foredrag om gjeldskrisen.

VALTER ANGELL, NUPI.

Han tok for seg "GJELDSPROBLEMENE SETT FRA U-LANDENES SYNSPUNKT". Hvor problemstillingen var gjeldens omfang, fordeling og struktur, samt årsaker til problemene og eventuelle løsninger. Han mente at de ustabile styringsforholdene var en vesentlig årsak til problemene, da regjeringene ikke behøver å bekymre seg så mye om langsiktig gjeld. Fordi den gjennomsnittlige styringstiden for en regjering i U-land er ca. 3 år. Dette fører til store ekstra kostnader til administrasjon og militær utgifter, hvilket ikke hjelper stort på deres økonomiske problemer. Han pekte også på at at noen av de landene som har de største gjeldsproblemene ikke er spesielt ressursrike. Det vil dermed være en dårlig anvendelse av pengene hvis en

røkelaks

Av Eivind Haugan og Mette Lullau (foto)

VALTER ANGELL, NUPI.
I god stil, med store ord.

ettergå gjelden for å drive U-hjelp. Norges Bank ble anklaget for å være tannløse og lite oppfinnsomme når det gjaldt bidrag til løsning av krisen.

Dette var så anstrengende for oss at vi måtte få oss litt kaffe og kaker for å komme oss igjen før neste økt.

ØYSTEIN GARSJØEN, DnC.

DnC er den eneste norske bank med utlån til U-land, dog i relativt liten målestokk (bare 130 mill.\$). Så hans oppgave var å ta for seg "GJELDskrisen FRA EN BANKS SYNSVINKEL". Han mente at gjeldskriseproblematikken ikke var noe nytt fenomen, jfr. Tyskland før krigen, Kina før -48, og Sovjet før 1917. Men disse problemene hadde jo en løsning vi helst vil slippe (krig og revolusjon). Og at Latin-Amerika har hatt gjeldssykluser på 25-40 år. Men tidligere har dette vært obligasjonsgjeld. Hvilket betød at det var mange långivere, mens man idag har noen få store lånegivere. Hvordan havnet bankene oppi dette uføret? Det var verdensbanken og andre internasjonale banker som sto for alle utlån inntil 1970, da begynte også de private bankene å yte valutalån til U-land. Privatbankene sto i begynnelsen for ca. 1/3 av utlånene, men andelen økte til

ca. 1/2 parten av alle nye lån i 1980. Dette kan forklares med at IMF og valutafondet begynte å sette betingelser på sine utlån som grep inn i de enkelte lands økonomiske handlefrihet. Hvilket førte til at U-landene foretrakk dyrere lån fra banker uten betingelser om økonomisk politikk innenlands.

OPEC HAR SKYLDEN.

Han mente også at det var OPEC I som startet dagens krise ved at betalingsbalansen mellom landene ble så raskt endret. Utlånene var i begynnelsen gitt på gunstige vilkår med negativ realrente, og at de stort sett gikk til de bedre stilte U-landene. Da den kraftige dollar og rentestigningen kom etter OPEC II, fikk landene store problemer og måtte ta opp nye lån for å betjene de eksisterende lånene, resultatet var økning i gjelden ca. 30% pr. år. 80% av lånene fra de store private bankene fordeles på 8 store U-land. Hvor verdens største bank Citicorp har 11.7 mld \$ i utestående lån, hvilket utgjør 82% av bankens reserver. Andre store banker har utlån som overstiger bankens reserver, og dermed mer sårbare for problemer i U-landene med å betjene sine utlån. Bankenes situasjon er på bedringens vei når det gjelder evnen til å motstå en eventuell mislig holdelse av utlånene, så faren for at gjeldskrisen skal velte hele bankvesenet er ikke lenger så overhengende. Den store overraskelsen for mange av oss var at det finnes et omsetningsmarked for fordringer på valutalånene som U-landene har. "Prisen" på disse fordringene kan være helt ned til 40% av pålydene alt etter landets økonomiske situasjon, og sannsynligheten for at lånet skal bli innfridd.

Polen skal visstnok på denne måten ha klart å kjøpe opp sin egen gjeld til 60% av pålydene! Bankene får avskrevet sine tvilsomme lån skrittvis ved denne omsetningen, men dette hjelper ikke U-landene med mindre de klarer å få kjøpt tilbake sine egne lån. Markedet er veldig sensibelt f.eks. falt verdien på lån til Brasil fra 80% til 45% i løpet av et par måneder. Når det gjaldt løsninger på problemene foreslo han å danne en internasjonal oppkjøpsenhet for lånene, som så kunne omstrukturere og samordnes på en bedre måte.

Vi ble så delt inn i grupper hvor vi skulle diskutere forskjellige problemstillinger før diskusjonen. Vi diskuterte bl.a. hvorfor U-landene ikke står samlet for å få en bedre forhandlingsposisjon ovenfor långiverene. Og fikk vite at det var fordi de forskjellige U-landene har så sprikende interesser at det ikke lar seg gjøre å komme frem til en felles linje. Da noen land er f.eks. militært avhengig av långiverene, og derfor ikke kan sette seg opp mot kreditorene.

Diskusjonsrunden etterpå gikk fint med spørsmål om alt fra -lånepolitikker -regionsløsninger og -sybiotiske løsninger??? Og svar om Lofotfiske og alt mulig annet.

Det var så tid for et lynkjapt vorspiel før middagen skulle konsumeres. Elgstek m/tilbehør sto på menyen, vi måtte dog betale rødvinen selv, men vi fant fort ut at det var gratis (ihvertfall nesten) hvis vi bare skrev det på rommet. Desserten var fruktsalat og is hvor Ingrid R. viste si forkjærlighet for desserter ved å spise rett fra fatet med

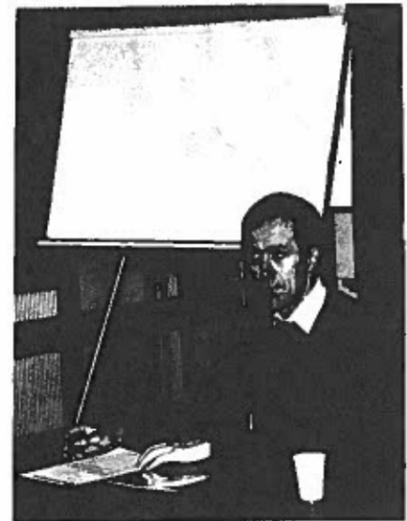
The Rands-
vanger
Desperados.

"serveringsskjen". Etter den utmerkede middagen styrtet sa deltagerene ned i baren for a fa et glass av den dvreste cognacen og gratis bongen var. Hovedattraksjonen i baren var forute drikkevarene da, var Elisabeth Gammelseters lille baby som alle ville degge med. Utover kvelden steg stemningen jevnt og trutt, og noen av festdeltagerne som enna ikke hadde rukket a spise seg helt firkantet entret danseulivet i noe varierende stilarter. Baren stonet tidlig sa folk trakk seg tilbake til de ulike nachspiseiene, eller deitok i billiard turneringen. Lars Krogseth ville bade en gang utpa natten men sa opp etter en halvtimes leting etter Kandsfjorden.

Observators utsendte trakk seg tidlig tilbake da alkoholen tok overhand og morgendagen nærmet seg.

Fredagen kom ubønnhørlig og det hjalp ikke stort a svelge diverse dispril, garsdagens alkoholkonsum dundret for fullt i hodet. Men nyttefunksjonen glemmes ikke sa lett sa vi skyndt oss oppom frokosten og konsumerte enda litt flere lekkerier. Da første foredragsholder begynte klokken ni, var det merkelig nok ganske glissent fremmøte, sa det var nok flere som kjente nattens festing herje i kroppen. Temaet for dagen var **NORSK PENGE-OG KREDITTPOLITIKK**.

Erlend Kvaal, Norges Bank, tok for seg spørsmålene, uavhengighet i pengepolitikken og virkninger av valutaereguleringen. Han forklarte Norges fastkursystem, realrentebegrepet, og valutastrømninger. Nordmenns etterspørsel etter lån i utlandet ble forklart med den lave renten internasjonalt og den kursrisikoen som er til tross for den faste valutakursen i form av devalueringerisiko. Norge er forøvrig begrenset ganske sterkt i hvor stor grad av valuta regulering

ERLEND KVAAL, NORGES BANK.

vi kan drive, utifra avtaler gjennom IMF og OECD. Dessuten lurte han pa om vi hadde hørt om IS/LM modellen, hvilket vekket allmenn munterhet! Etter en kort pause bar det rett pa neste foredrag om **VIRKNING AV INNENLANDSK DEREGULERING AV KREDITTMARKED-ET**, ved Stein Sjølie, Bankforeningen. Deregulering begynte i 1977 med opphevelsen av rentereguleringen, renten ble igjen "fastfrosst" i 1978 da prisstoppen ble innført. Obligasjonsmarkedet ble deregulert i 1980, hvilket ga bedrifter mulighet til a ta opp lån i obligasjonsmarkedet. Her samlet f.eks. Laly inn mye av sin kapital til oppkjøp av KOSMOS-aksjer. Fra 1985 ble det fritt frem ogsa i lanesertifikat markedet. Disse tiltakene har samlet gitt en eksplosiv vekst i kreditttilførselen innenlands, hvorpå regjeringens anslag pa kreditttilførsel har sprukket flere ar pa rad. Finansdepartementet har nå gitt opp, eller ihvertfall sluttet a lage noe offisielt kredittbudsjett.

Sa var det endelig pause igjen, ikke fordi det var sa kjedelig, men Observators utsendte begynte nå a kjenne virkningene av den knallharde starten på dagen. Kaffepausen var derfor en passende anledning til a få seg litt frisk luft. Det tok imidlertid lenger tid a komme i nogenlunde form igjen, sa det neste foredraget foregikk uten mitt nærvar. Foredraget var ved Jan-Erik Støstad fra Finansdepartementet, og han snakket om styringsmal og problemer i penge- og kredittpolitikken. Når lunsjen begynte var de fleste klare til ny dyst, selv om de fleste foretrakk Farris fremfor gratis øl denne dagen! Nok en gang maksimerte vi nytten vår sa godt vi kunne, og beviste at forutsetningen om ikke-metning ihvertfall gjelder for sos.øk studenter. Annegrete var den som var først fremme ved desserten, hvor man kunne velge mellom fem forskjellige puddingsorter. Annegrete valgte alle sammen!! Måltidet måtte imidlertid avsluttes etter en time for a fortsette på dagens program. Det var nå tid for kommentarer til de foregående foredragene ved Steinar Juel, Bankforeningen, og Aanund Hylland, Sosialøkonomisk institutt. Juel sa at myndighetene nå hadde gått over til den styringsform bankene ønsket seg ved a gå over fra detaljstyring til mer generelle kredittpolitiske virkemidler. Han understreket ogsa sterkt at det var ikke bankene som gjorde noe galt når utlånsrammene staten hadde anslått ble oversteget. Det var da statens virkemidler som ikke hadde slått an i forhold til målsettingen. Hylland tok for seg "konflikter" mellom styringsmåter og målsettinger innen

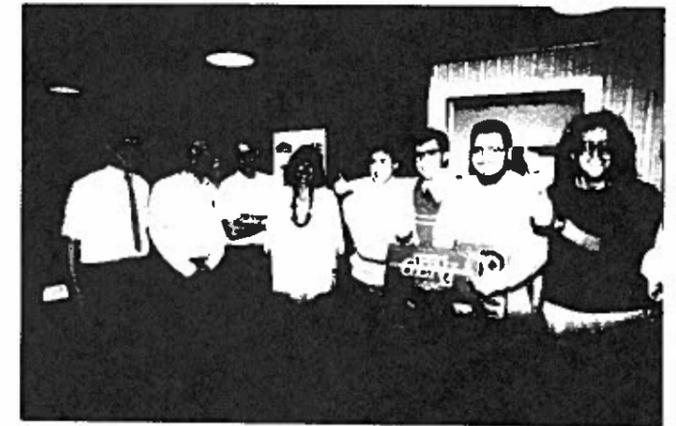
STEIN SJØLIE, BANKFORENINGEN.

kredittmarkedet, og hvordan kreditttrasjonering muliggjør konkurranse på kredittmarkedet. Han tok ogsa for seg beslutningsprosessen på kredittmarkedet og beskrev de forskjellige aktørers rolle, og han påstod at bankene før opptrådte som et kartell overfor staten. Han sa dette ikke var noen påstand beregnet på pressen, men Observator trykker som kjent det meste. Jeg skal ikke påstå at det var kjedelig, men både Erik B. og Ingrid Ø. sovnet, mens Cathrine, Aase og Ingrid R. satt og fniste ustoppelig. Gruppearbeidet var denne dagen skåret ned til en halvtime hvilket var altfor lite. Den påfølgende debatten gikk greit med vel av spørsmål, bl.a. spurte Erik B. om fastkursens innvirkning på rentepolitikken! Støstad svarte at det ER en målkonflikt mellom "rentemål" og fast kronkurs. Ellers var det spørsmål om skattesystemets virkning på kredittmarkedet; -om det er noe alternativ til markedsrente -mulighetene ofor a gå inn i EMS nå, og Ingrid Ø. våknet og spurte om hvorfor rentetak ikke lenger er aktuell politikk. Etter debatten brukte vi et par minutter til oppsummering. Erik Storm syntes det hadde gått bra, det syntes de fleste andre ogsa, men de hadde jo ikke vært med og organisert det hele, som Erik. Observators utsendte syntes ogsa det var bra både faglig og sosialt, det meste av kritikk måtte være at det var for liten tid til gruppearbeid og fordøyelse av både ny lærdom og mat, kanskje vi burde ta en uke neste gang?! Observator takker arrangører og sponsorer.

GENI?

Første semifinale i Observators store kunnskapskonkurranse "GENI-turneringa 87/88" ble avholdt i 12.etg. mandag 26/10. Mange tilskuere hadde tatt veien (eller heisen) til kamparenaen denne ettermiddagen for a se lærere/adm. møte et lag fra 1.sem., 3.avd. Lærere/-adm. (L/A-laget) bestod av følgende spillere i denne utrolig viktige og prestisjetunge dysten: Jon Strand, Bente Torgersen, Arne Strøm og Annund Hylland. På reservebenken satt Hilde Bojer og Knut Sydsater. Mot seg hadde de Robert, Bengt, Johan og Stein fra 3. avd. Og for a ha sagt det med en gang - dette ble en kamp med stor nerve. Folk stimlet sammen rundt "GENI-stadion" som de to bordene nærmest telefonautomaten i 12.etg. nå er blitt omdøpt til. L/A bommet på et par sportsspørsmål i første del av spillet og det skulle vise seg a få skjebnesvangre følger. 3. avd. kom seg raskt i ledelsen ved a samle kort fra alle de 6 kategoriene i ytre ring, mens L/A fortsatt manglet riktig svar på et sportsspørsmål, delvis som følge av terningens rolle i dette spillet - de fikk svært sjelden spørsmål fra sportskategorien. Men dette viste allikevel en klar svakhet ved L/A. Uttakingskomiteen måtte i sitt forarbeid fullstendig ha neglisjert kunnskaper om sport. Jon Strand, mannen som det på forhånd var stillt store forventninger til innenfor området sport, feilet katastrofalt på et par spørsmål om norske plasseringer i vinter-OL 1984. Da Strand etter en tid måtte gå ut av kampen, var det et entydig krav fra publikum at Per Meinich måtte hentes, til tross for at han ikke engang var funnet verdig en plass på innbytterbenken. Meinich, sportsorakelet, ble ikke funnet, og det ble Knut Sydsaters utakknemlige oppgave a gå inn i kampen i en periode hvor L/A slet svært tungt. 3. avd. var svært nær mål da L/A fikk full klaff på et sports-spørsmål, og det var betegnende at dette var et ja/nei spørsmål om hvorvidt det var Frankrike som ble slått ut av Brasil i VM-finalen i 1958 (fotball). Kort tid etter var kampen slutt og opptellingen viste 40 poeng til 3. avd og 35 poeng til L/A. Den knappe seieren til tross for 3. avd.'s 20 bonuspoeng, var et resultat av L/A's formidable styrke i emner utenfor idrett. Her var de til tider brilljante. Annund

Hylland deklamerte "Bendik og Arolilja" (visstnok vanlige nachspilforeteelser for Hylland) til tross for at spørsmålet bare var hva "Bendik og Arolilja" er for noe. Arne Strøm var i klasse med Ben Johnson, da Strøm satte 1520 som årstallet for blodbadet i Stockholm. Svaret kom i løpet av et tiendels sekund etter at spørsmålet ble stillt. Jon Strand var solid innenfor andre emner enn sport. Bente Torgersen var suveren lagkaptein, men var ellers med sin danske bakgrunn litt hemmet, da en stor del av spørsmålene dreide seg om norske forhold. Om 3. avd.-laget er det bare a si at de vant en fullt fortjent seier.

KAMPFAKTA

L/A: Ca 1 1/2 time, Jon Strand ut, Knut Sydsater inn. 3.avd.: Ingen bytter. Tilskuere: Varierte mellom 5 og 20. Kampens beste: Annund Hylland. Dommere: Helge Dønnum og Thor Olav Thoresen, gode.

THOR OLAV THORESEN

DETTE ER KUNNSKAPSPILLET GENI: Brettspill med brikker som flyttes ved hjelp av terning. Spørsmål innenfor 6 kategorier: Sport, geografi, historie, kultur og underholdning, natur og vitenskap og lett blanding. Spillet startes i ytre bane. Etter oppnådd 6 riktige svar fra hvert emne, flyttes spillet for dette lagets vedkommende inn til neste ring. Der spesialiserer en seg i velger ett emne som en får alle spørsmålene fra. Etter 6 riktige svar innefor et spesialeemne, flytter en inn til den innerste ringen. Den er lik den ytre, men her må en svare riktig 3 ganger på rad for a kunne gå i mål. Når noen er i mål, telles poengene opp. Det gis 20 bonuspoeng for nådd mål, ellers gis det 1 poeng for hvert riktig svar.

«NÅR GRESSET DØR, DØR KUA»

Anund Hylland sitt ordspeil får stå som opptakt til paneidebat-ten Aiesec/Frederik arrangerte torsdag 21/10-87 på Blindern. Norsk miljøvernpolitikk i eit globalt perspektiv med utgangspunkt i Brundtlandkommisjonen var tema.

Panelet var fyldig representert av ulike interessar frå Steinar Lem, Fremtiden i våre Hender, Helge Fredriksen, Industriforbundet og Rolf Marstrander, Norsk Hydro, Frede Cappelen, statssekr. i Miljøverndept. og til slutt Frederic Hauge frå Miljøstiftelsen Bellona.

20 min. innleiing for dei taletrengde herrar gjekk raskt då fyrste innleiar, Steinar Lem, starta sitt polemiske bidrag om den økologiske situasjonen på jorda. Ein skjematisk gjennomgang av kva han kalla det "langsomme sjølv-mord" blei sett opp i 6 hovudtrusslar mot miljøet:

1. Øydelegging av ozonlaget.

Dette livbeltet mot den livsfarlege strålinga frå sola er i ferd med å bli øydelagt av ulike gassar. Kynisk planlegging av gigantiske utslipp der ein ikkje veit kor grensene for miljøøydelegging ligg, har medført og medfører at ozonlaget

har blitt kraftig redusert. Hudkreft kan bli eit alment fenomen, og Lem framheld at å hindre total øydelegging av dette livbeltet får koste kva det koste vil. Det dreier seg om å overleve eller ikkje.

2. Drivhuseffekten.

CO(2)-utslipp medfører refleksjon av strålene sola gir til jordoverflata slik at temperaturen stig. Issmelting vil auke havstanden og store område bli lagt under vatn. Vidare utvikling blir folkeva-ndring frå kystbyar, krig og sosiale problem. Senka energiforbruk vil minske utslipp av karbondioksyd i lufta.

3. Fiskedød, skogsdød, menneskedød.

Svovelutslipp har øydelagt store delar av sør-norske fiskevatn. Skogen i Mellomeu-ropa er kraftig angripen, og dei fyrste symptoma blir sett her i landet. Aukande antal krefttilfelle med menneskeleg lidning er også ein verknad av kombinasjonar av miljøgifter.

4. Ulikskap er jorda sitt største miljøproblem. Multinasjonale selskap overbeskattar ressursane i fattige land. Verdsbanken og storbankane vil ha att låna dei har gitt, overskotskapital som for 20 år sidan måtte dumpast i u-landa for å hindra inflasjon i det vestlege økonomiske systemet.

Kløfta mellom den rike og den fattige delen av verda berre aukar. Å drepe folk med økonomiske middel blir ikkje meir moralsk om det får namnet tilpasningspolitikk. Industrileiarar ventar på harmonisk endring, men for å hindra krigssituasjonar må djuptgripande systemendring med ei anna fordeling finna stad.

5. Atomvåpentrusselfen. 6. "Underholdningsgalskapen". Kollektiv fortrenking av problema står som ein av dei største barrierane mot endring. Vi morar oss i hel, bokstaveleg talt. Informative fjernsynsprogram blir etterfulgt av underholdningsprogram a la Dynastiet slik at samanhengande kriseforståing blir umogeleg. Hjernevasking hindrar motforestillingar å slå rot

Lem fortsette så med gjennomgang av kva Gro-kommisjonen bidrar med for å demma opp for desse truslane. Fine ord og

Panelet.

vendingar frå regjeringssjefen blir lett patetiske sett opp mot den nyankomne planleggingsdokumentet om den nasjonale økonomien.

Eit statsbudsjett som skjer ned på u-hjelp og aukar militærbudsjettet med 3% er hippokratisk når Brundtlandkommisjonen sterkt går inn for auka overføringar frå den rike til den fattige delen av verda, og allokering av ressursar frå våpen- til matproduksjon. Kommisjonen sin vage definisjon av vekst meiner Lem er ein svakhet. Vekst må koma innan problemløysande arbeid, innan menneskeleg aktivitet der det er økologisk forsvarleg.

Veksten i dag held på å ta livet av oss alle. Draumen om rikdom må vente til vi er sikre på å overleva. Veksten må først og framst koma den tredje verda til del.

Vidare peika Lem på den teknologioptimistiske trua i kommisjonen. Å tru på at ny teknologi skal redde verda er som å inkorporere julenissen i budsjettet. Denne fokuseringa medfører berre meir egoistisk og mindre ansvarleg tenking. Natursynet i rapporten er svært menneskeretta utan å gje naturen eigenverdi.

Viktige element som rapporten alt for lite rører ved meiner Lem er:

1. Produksjonen må rettast inn mot menneskelege behov og ikkje profit.
2. Reklame som bygg opp kunstige behov må fjernast til fordel for ikkjesuggestiv informasjon.
3. Global og lokal inntekts-utjamning.
4. Vilje til å betala prisen for å redde jordkloden.
5. Krav til økonomar og politikarar om å sjå sanninga om den økologiske krisa. Utvikling av nye økonomiske modellar som har innebygde økologisk likevekt.

Rolf Marstrander, representanten frå Norsk Hydro, startar innlegget med å framheva at miljødebatt er verdidebatt og er så langt på linje med Framtiden i våre Hender.

Vidare legg Marstrander fram sitt industripolitisk manifest om industrien si nøkkelrolle i lokalsamfunn og motsetningar/samanhengar mellom arbeidsmiljøet innanfor porten og utslepp frå dei same bedriftene. Mellom linjene tolkar vi Marstrander her som at lønskostnader må sjåast som årsak til bedriftene si manglande reinsing. Marstrander behandlar så miljørapporten som eit dokument utan nye moment, kun ei ajourføring av seg sjølv med det ein veit om miljø og truslane mot dette. Ingen konkrete handlingsvegar blir drøfta i kommisjonen meiner Rolf Marstrander. Han fortset så med dei viktige prinsippa som han meiner Norsk Hydro anvender i miljøspørsmål, prinsipp som også i stor grad bør gjennomsyre industri- en:

- proaktivitet heller enn reaktivitet
- ansvaret skal liggje i linjene

Desse heller gåteliknande momenta får vidare ein oppklaringsrunde.

Med punkt 1 meiner Marstrander at industrien må føre ei proaktiv linje gjennom forskning som kan angripe utslppsproblema før dei blir reelle problem. Alt frå 70-åra har dette vore Hydro sin taktikk, og det viser seg at miljøvenleg industri også har konkurransemessige fordelar ihøve til industri som følgjer låg miljøstandard. (Delar av

industri i u-land, sett opp mot Norsk Hydro.) Marstrander innrømmer at uhell kan skje, men at i det store og heile har industrien blitt reinare frå år til år. ed punkt 2 om at ansvaret skal liggje i linjen, meiner Marstrander at eit globalt mønster bør utviklast der miljøvern blir innarbeidd som kontrollparameter i alle beslutningar i alle sektorar. Han framheld at industrien har gjort dette i større grad enn andre delar av samfunnet. Revolusjonære tankar var ikkje venta frå denne kanten, og Marstrander streker vidare under at utviklinga må skje balansert på verdsbasis med mjuke overgangar slik at ein ikkje dør i mellomtida. (Her skil strategien seg vesentleg frå det første innlegget) Ved å få til felles standarder og reglar gjennom FN vil miljøarbeidet kunna først slik at ingen særskilte land dreg lasset åleine.

Som venta frå ein industriens representant startar Helge Fredriksen frå Industriforbudet opp med eit forsøk på å overbevise salen om at bedriftene eigentleg ikkje tenkjer på salg, men på å skapa produkt og arbeidsplassar til folk. (Ikkje samsvar med dei sosialøkonomiske modellane som forutset profittmaksimerande bedrifter). Fredriksen fortset så med skamrosing av den norske industrien i same terminologi som Marstrander. Proaktivitet, føregangsland sidan 70-åra etc. etc.

Men så lenge norske eksportbedrifter ikkje fastset prisane sjølv på verdsmarknadenog det norske samfunn ikkje vil gå med på lønsreduksjonar, vil ein-sidede miljøtiltak i stort omfang ikkje vera moglege for industrien. Fredriksen er bekymra for reinnømet til industrien og meiner det er trist når forureiningsstyresmaktene har funne ut at 50% av reinseanlegga i norske bedrifter ikkje fungerer. Sjølv trur han dei større bedriftene driv betre miljøpolitikk enn dei små.

Som framtidsretta miljøvernpolitikk set han fram:

- industrien må sjølv leie utviklinga av miljøverntiltak. Desse må bli ein integrert del av den industrielle kvardag, i alle prosessar.

Fredriksen rosar vidare det gode samarbeidet med miljøstyresmaktene og trur dette har vore bra for dei gode resultatane Noreg har oppnådd. Nytte/kostnadsanalyse må få større innpass. Miljøvern inneber kostnader, noko som styresmaktene må vera klar over. Desse kostnadane ligg som binding på norske industrileiarar i den internasjonale konkurransen.

Neste talsmann frå panelbordet, Frede Cappelen frå Miljødept., gir først ei kort innføring i kva Brundtlandkommisjonen inneheld og moglegheitane for å realisera dette. Prosessen som Miljørapporten har starta, har fått statsmenn over heile verda til å lytta. Det politiske bidraget er difor det viktigaste - å skapa ein dagsorden for kriseforståing og kva som må gjerast for å redde kloden.

Dappelen meiner kommisjonen kan bringa optimisismen inn i miljøarbeidet og dermed moglegheit for å samla alle land til samarbeid. I dag fins det ikkje noko overordna apparat for dette, men den einaste organisasjon som på kort sikt kan aktiverast er FN.

Hovudpunkta i Brundtlandkommisjonen:

- bruk av miljø/naturressursar må ikkje gå på bekostning av framtidige generasjonar.
- det trengst økonomisk vekst med utjamning mellom den fattige og den rike del av verda. Herunder fleire utfordringar:

a. Kontroll med befolkningsveksten. Familieplanlegging, prevansjonsutvikling, auka medbestemming for kvinner.

b. Utvikling av teknisk kapasitet

c. Bevare urbefolkning og deira kunnskap om økosystemet.

d. Energifordeling av den aksellerande ulikskapen som fins i energiforbruk.

- fornybare ressursar
- energiøkonomisering
- reinsekrav
- løyse atomenergien sitt avfalls- og sikringsystem før ein aksepterer atomkraft

- rasjonell prisfastsetjing

e. Produsere meir av mindre i industrien.

- auka produksjon
- auka produktivitet
- forureiningsbegrensande

teknologi

- effektivitet
- omfordeling av knappe råvareressursar

Cappelens hovudbidrag til debatten gjekk på korleis Noreg kan påverke internasjonale aktørar til ansvar; gjennom overføringar frå i-land til u-land og oppbygging av miljøstandardar.

Herunder meiner han ein nordisk strategi som skal auka slagkrafta gjennom avtaleforhandlingar i regjeringar og industri.

Her i landet held ein på å gjennomgå alle sektorar for å sjå om dei er på linje med kommisjonen sine mål. Men viktigast ser Cappelen arbeidet på internasjonalt plan.

Som svar på dette kom siste innleiing, Frederic Hauge frå Bellona, med ei bombe mot miljøbyråkraten.

Nettopp det internasjonale miljøet har i det siste prøvd å påverka Noreg for å få slutt på Norsk Hydro si forbrenning av avfall ombord på forbrenningskipet Vulcanus i Nordsjøen.

Noreg trenerer avdi det ikkje fins andre løysingar.

Hauge forset eit stormløp mot Cappelen ved å peike på alle miljøsyndene som har blitt gjort og blir gjort i norske bedrifter.

Titania-saka viser korleis miljøarbeid er ein kamp mot byråkratiet. Rønbeck trenerer saka som den tidlegare statsråden hadde gitt god prioritet etter langvarig press frå miljøaktivistar.

Frederic Hauge påpeikar at fagmiljøet i den norske miljøsektoren er altfor snevert. Som eit eksempel på dette tar han at dåverande sjef i SFT, Rolf Marstrander, skreiv under utsleppstillatinga til Norsk Hydro etter at han visste om si nye tilsetjing som sjef i same bedrifta.

Hauge kompletterar Steinar Lem med fleire utslag miljødeleggingane har.

Forskningsbidrag viser at sakkvaliteten hos norske og svenske menn har gått ned, men norske forskarar skrik ikkje opp av redsel for å mista oppdrag frå industrien.

Fakta kjem altfor lite eller alt for seint på bordet, noko som Hauge meiner er den alvorlegaste svikta i kampen for eit betre miljø.

Eit fullsatt auditorium 1.

Frederic Hauge framhevar dobbeltmoralen som ligg i den norske miljøpolitikken slik Steinar Lem også gjorde det. Føreslåtte bevilgningar til SFT er 25 mill. kroner medan 450 mill. er minimum som trengst for å halda tritt med vaksande saksmengde. Når departementet seier at SFT har fått stillingsauke med 50%, inneber dette ikkje noko anna enn auke frå 1 til 2 tilsette. På denne måten kneblar dept. sin eigen fagetat. Bellona står fram som "den store stygge ulven" for miljøbyråkratiet - feilprioritering og elendig styring skal fram i lyset.

Etter at innlegga var presentert, vart det stilt opent for spørsmål frå salen og kommentarar frå panelet på kvarandre sine innlegg.

Alliansen Lem/Hauge stod sterkt på at industri og departement har lita fortene for at ein del ting har blitt betre. Kraftig opptrapping av kontrollapparatet må til, noko som Cappelen slutta seg til. Oppfordringa frå Steinar Lem om at sosialøkonomar må jobba med spørsmålet og finna nye modellar og alternative løysingar får trengja inn i hjernebarken på studentane. Vi kan ikkje venta til graset dør, då dør som sagt kua.

Per Ove Eikeland

FAST & LOOSE

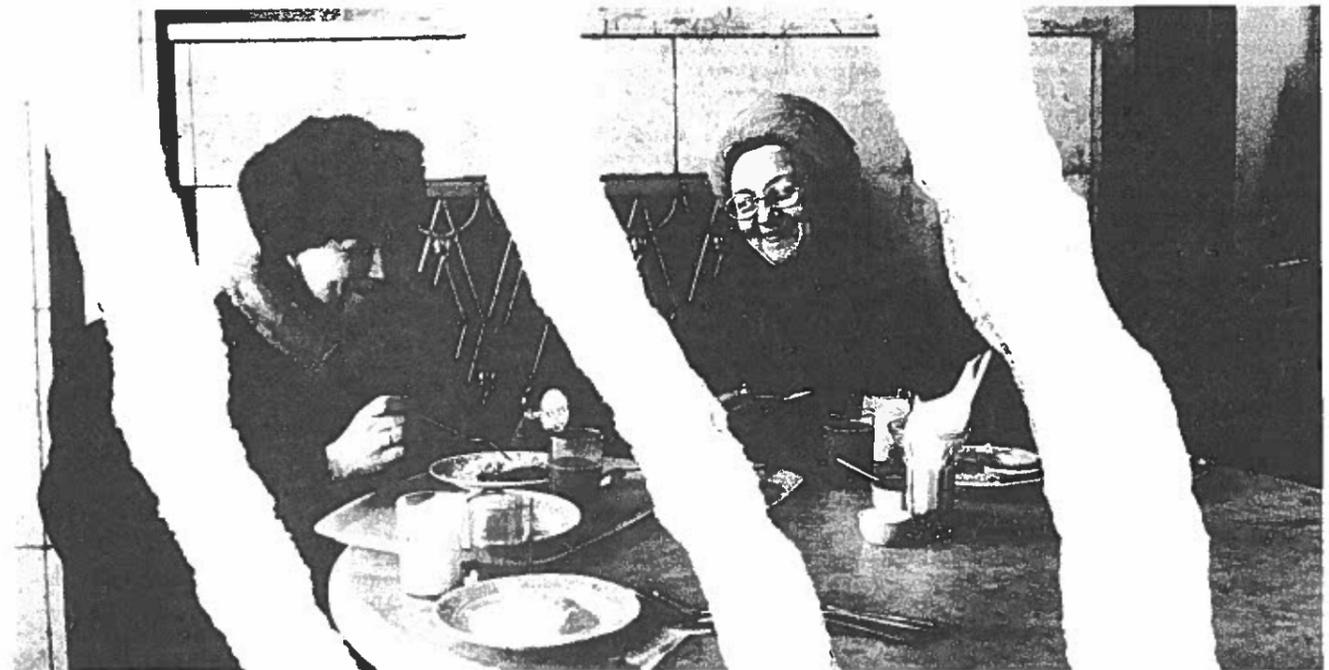
*'But the problem is the —
the deficit is — or should I
say — wait a minute, the
spending, I should say, of
gross national product,
forgive me — the spending is
roughly 23 to 24 per cent'*

Ronald Reagan on taxation

REFORMER I ØST

Av Fredrik Wulfsberg

I lærebøkene blir man som student grundig innsatt i teorier om fullkommen konkurranse og hvor fortreffelige markedskreftene er i spillet for å oppnå best ressursutnyttelse i økonomien. Studentene i Sovjet har hittil fått en annen innføring i hvilke resultater slike krefter fører til. Muligens har en og annen økonom hvisket seg i mellom på gangen og kanskje rablet ned noen interne notater om noen positive trekk ved markedøkonomien. I disse dager kommer de til heder og verdighet, for i perestroikaens navn skal den tunge planøkonomien i Sovjet reformeres. I årtier har man slitt med ufattelige effektivitetstap, lav vekst og et gap mellom produksjon og behov.

TIDLIGERE REFORMER

Dagens system er i store trekk en etterlevning fra 30-åra. Riktignok ble det gjort visse reformframstøt under Krustsjov og tidlig i Bresjnev-perioden, men som falt i grus. Alec Nove begrunner det i sin bok "The Soviet Economic System" med at reformene kun angikk enkelte små sektorer i økonomien og heller ikke ble fulgt opp av tilsvarende nødvendige politiske reformer. Små bruddstykker av en økonomi kan umulig eksistere under det gamle systemet, underlagt det lover og regler. Før eller siden må de bukke under for dets krefter og skli tilbake som en naturlig del av det systemet de skulle reformere.

BYRAKRATI

Sovjetisk planøkonomi er en kompleks affære og lar seg vanskelig oppsummere på noen få spalter, men jeg kommer ikke utenom å nevne noen hovedproblemer sovjetiske planleggere strir med. Først og fremst har det med årene vokst fram et planleggingsbyråkrati de færreste har oversikt over. På toppen finner man Gosplan, det statlige planleggingsorganet som samler tråder fra hele økonomien og opererer med om lag 2000 produkter. Gosplan, statlige byrå for allokering av ressurser, befinner seg på et mer disaggregert nivå, mens man har et 60-talls ministerier som er ansvarlige for hver sin sektor. Sektorgrensene er likevel flytende og man finner

mange eksempler på at bedrifter som produserer samme varen er underlagt forskjellige ministerier. Man kan således ikke legge ansvaret for at det f.eks. ikke produseres nok transporttjenester på et ministerium. Bedriftene er igjen underlagt ministeriene, og når fem-årsplaner eller årsplaner bearbeides er det forhandlinger om ressurstilgang og produksjonskapasitet fra bedriftsnivå og opp igjennom hele systemet før de endelige planene foreligger. Dette arbeidet er så omfattende at planene aldri blir fullførte før langt uti den gjeldende perioden. I denne prosessen skifter aktørene strategi, avhengige av hvem forhandlingsmotparten er. Ministeriene

Ønsker å ha størst mulig produksjon i sin sektor og presser bedriftene til å påta seg det de makter. Overfor sine overordnede krever ministeriene lempelige produksjonsmål og god tilgang på ressurser. Man finner altså ikke ett maktsentrum, men mange som haler og drar i hver sin retning. Når det imidlertid kommer til at produksjonsplanene ikke oppfylles finnes det alltid en høyere instans å legge ansvaret ansvarsforholdet bort i systemet.

GOSAGROPROM

Gode historier og humor har ofte vært det skarpeste middel man har hatt til rådighet for internt å kritisere samfunnsforhold i Sovjet. Det verserer en rekke fortellinger om forskjellige institusjoner og en av dem om Gosagroprom. Gosagroprom er et gigantisk ministerium for landbruk og industri som ble resultatet av en fusjon mellom 6 mindre ministerier. En sovjetisk økonom fortalte at ingen har oversikt over materien eller hvor mange tusen som har sitt arbeide der. I følge vår økonom hadde noen KGB- og CIA-agenter møttes og hatt en "frank talk" over siste års meritter. KGB avslørte at de sto bak Iran-Contas-skandalen og Norges fotnoter i NATO. Amerikanerne ville til KGB's forbauselse ikke påta seg ansvaret for Tsjernobyl, men derimot Gosagroprom forkynte de stolt, var deres verk.

BYTTEØKONOMI

Nå kan man kanskje spekulere på om gosagropromfunksjonen var et ledd i å redusere makten til de tidligere ministeriene. Det er hvertfall et uttalt mål å rasjonalisere planleggingsprosessen og desentralisere ansvar og makt. Når så planene er lagt styres produksjonen med administrative ordre nedover i systemet. Gjennom hele perioden sendes det ut retningslinjer for produksjonen som bedriftene må oppfylle. Som mål på hvordan planene oppfylles har man en rekke "suksessindikatorer", deriblant profitt, men det overordnede mål er produksjonskvanta. Finansiering, overskudd eller underskudd har bedriftene liten eller ingen innflytelse over. Når i tillegg lønna er uavhengig av produktiviteten, har denne strukturen ført til manglende produksjonsincentiver. Usikre leveranser og utsrakt knapphet har gjort at pengene har mistet sin funksjon som transaksjonsmiddel og lagt grunnlaget for en utstrakt bytteøkonomi.

NORDISK ØST-FORUM

I begynnelsen av oktober arrangerte Nordisk Øst-Forum et seminar om økonomiske reformer i Sovjet der Rune Castberg (fra Fridtjof Nansens Institutt) holdt foredraget. Han åpnet med å ramse opp noen enkelte reformtiltak som allerede var satt i verk som disiplin-kampanje på arbeidsplassene og utskifting av personer fra bedriftsnivå til langt inn i partiet. Dette var lite oppsiktsvekkende tiltak (etter sovjetisk målestokk) og publikum følte seg et øyeblikk snytt. Men det viktigste som var skjedd var likevel åpenheten i diskusjonen omkring

problemene. Det er en rik og spennende debatt hvor det eneste man kunne enes om var større vektlegging på "resultater". Man har også kommet dithen at det store planleggingshierarkiet skal rasjonaliseres.

LOV OM STATSBEDRIFTER

I sommer ble det kjent at en ny lov om statsbedrifter snart skal tre i kraft. Dette er kanskje det mest intreressante av de reformer som hittil er satt ut i livet. Bl.a. delegerer den produksjonsansvaret nedover i systemet. Bedriftene skal løsrives fra ministeriene og ha større innflytelse på egen adferd. Deri ligger "khosrastsjot" som betyr at de blir ansvarlige for sitt underskudd eller at de på den annen side får disponere et overskudd i bedriften. Dertil skal den ut på markedet for å skaffe seg råvarer og andre innsatsfaktorer, men den tidligere ble den tildelt ressurser. Prisene skal kjøper og selger avtale og på den måten vil prisme-konflikten bli en sentral faktor i ressursallokeringa.

MAKTKAMP

Ikke helt uventa er ministeriene skeptiske til å slippe bedriftene løs. De har ingen tiltro til deres kompetanse til å greie seg på egenhånd. Som resultat av bedriftenes frigjøring har makten til ministeriene blitt svekket. Denne prosessen er søkt svekket med visse begrensninger på bedriftenes handlingsregister som ministeriene fikk gjennomslag for i den nye loven. Når loven trer i kraft skal bedriftens ledelse velges av arbeiderne og således være ansvarlig både overfor dem og ministeriene som beholder en mulighet til å avskjedige udyktige ledere. Det er satt i gang prøveprosjekter som får all ønskelig ressurstilgang og oppmerksomhet frapolitisk hold, slik at man skal være forsiktig med å trekke raske konklusjoner ut fra resultater her. De tradisjonelle femårsplanene vil komme i mer generelle vendinger

om sosial og økonomisk utvikling som en konsekvens av desentraliseringa.

INTERVJU MED CASTBERG

Observator satt igjen med noen ubesvarte spørsmål etter Castbergs foredrag, og fikk innvilget en prat på Fredrikke noen dager etterpå.

-Det virker som om den sovjetiske økonomien kjørte seg fast i gjørma for mange år siden. Hvorfor ble ikke systemet reformert tidligere?

-Etter Kruststov-perioden opplevde Sovjet økonomiske tilbakeslag under Bresjnev. Problemene og krisetilstanden i økonomien som tårnet seg opp i 70-åra var ikke åpenbare for den politiske ledelsen pga. deres privilegier som gjør at de slipper å stå i kø, at de får det de ønsker osv. I tillegg viste offentlige statistikker en volumøkning i produksjonen hele 90 ganger fra 1928 til 1976. Nylig ble dette korrigert i tidsskriftet Novij Mir av en statistiker til 6-7 ganger! Dessuten har partisjefen i Moskva, Boris Jeltsin (pt partissjef og angrende synder) tatt uanmeldte turer i Moskvagater for å få et reelt inntrykk av vareutvalget i butikkene.

-De ungarske reformene etter opprøret i 56 ble planlagt i mange år før de ble gjennomført, mens Gorbatsjov opererer med en tidshorisont på 2-3 år. Hvorfor slikt hastverk?

-Dette har sammenheng med den politiske situasjonen. Gorbatsjov har sine motstandere og er avhengig av å vise til resultater raskt. Dessuten handlingslammer han opposisjonen ved å gå fort fram.

ARBEISLEDIGHET

-Kan Sovjet leve med bivirkningene av en markedsøkonomi som inflasjon, arbeidsledighet og konjunktursvingninger?

-Gorbatsjov har i klartekst sagt at arbeidsledighet fortsatt skal være et ukjent fenomen i Sovjet. Imidlertid har flere økonomer og sosiologer som står Kreml nær, skrevet om nødvendig arbeidsledighet. Nikolaj Sjmeljov ved USA/Canada-instituttet i Moskva, skriver at 10% av arbeidsstokken skifter jobb i løpet av et år og at Sovjet har hatt en konstant friksjonsledighet mellom 2 og 3% av arbeidsstyrken. Tok man med uregistrert ledighet ville tallet overstige 3%. I tillegg finnes mange totalt uproduktive mennesker (som bare står og piller seg i nesa, i flg. en sovjetisk bedriftsleder (red.)) rundt omkring i arbeidslivet. Etter disse skrivelser ble Sjmeljov gjort til talsmann for kaotiske tilstander. Inflasjonsproblemer er ledelsen mer inneforstått med. Prisøkninger på matvarer er varslet og vil sannsynligvis bli etterfulgt av andre. I den forbindelse har en økonom uttalt at hvis man skal over avgrunnen som skiller det

gamle systemet med dets gitte priser og over til en markedsorientert økonomi med likhet mellom tilbud og etterspørsel, er det best med et stort hopp...

INCENTIVER

-Skal det innføres mer incentiver til økt produksjon på mikronivå?

-Her kommer loven om statsbedrifter inn. Foretakene skal i større grad disponere eget overskudd som dermed kan komme arbeiderne til gode gjennom økte lønninger hvis bedriften går bra. Men loven innebærer visse kontrolltiltak fra ministeriene for bl.a. å hindre en uakseptabel inntektsskjevhet. I dag spiller jobben en femte rangs sak for arbeiderne. Lønna spiller mindre rolle da man ikke kan være sikker å få tak i varene man ønsker for pengene. Dessuten er arbeidsmiljøet ofte forstemmende. Økonomen Aganbegjan har kalt dem antisanitære. Det har skjedd en målforskyvning fra å tjene penger til å oppnå status og privilegier. At myndighetene åpner for større bruk av prisme-konflikten for å få større samsvar mellom produksjon og behov kan endre på dette.

ABEL AGANBEGJAN

-Som høyre hånd i sitt økonom-

iske reformprogram har Gorbatsjov henta Abel Aganbegjan fra Novosibirsk - utenfor det tradisjonelle planleggingshierarkiet. Hvilken betydning har dette for gjennomslag av økonomiske resonnementer vis-a-vis partiet og planleggingsmyndighetene?

-Gorbatsjov viser stor økonomisk forståelse i hans taler, men man skal ikke overdrive deres betydning. Økonomenes ideer blir alltid bearbeidet på politisk hold og kommer ugjenkjennelige tilbake, eksempelvis loven om statsbedrifter. Dessuten er det en inngrodd skepsis mot nye tanker blant folk som husker tida etter NEP og Kruststovs reformframstøt.

-Er indirekte virkemidler som rente, skatter osv aktuell politikk?

-Slike omlegginger debatteres, men ligger lengre fram i tida. Det snakkes mye om skattelegging av bedrifters omsetning og ikke profitt av en eller annen grunn. Vi må ikke glemme at også økonomene er et produkt av planleggingsøkonomien.

◀ EAST

LESERINNLEGG

LESESALSPLENER OG RASJONALITET.

Torsdag 8.10 - 87 var auditorium 1 stedet for debatt og votering om en ny ordning for tildeling av faste lesesalsplasser. Bakgrunnen for det nye forslaget, som blant annet undertegnede stiller seg bak er at en ny gruppe studenter, hovedfagstudenter, fra og med dette semesteret, er tatt opp i studieordningen.

Forslaget går i korthet ut på at en i stedet for å regne antall semestre studert på sos. øk., legger antall studiemestretre igjen av studiet til grunn. Dette for å forsøke og inkorporere hovedfagstudenter i ordningen på en rettferdig måte. Hovedfagstudent er i denne sammenheng den som har eksamen i mellomfag sos. øk. og metodesemester, pluss minst 3 semestre fra andre universitetsfag. En kommer med andre ord ikke med i denne ordningen uten cand. mag. grad. En hovedfagstudent i sitt første studiemester på hovedfag blir da jevnstilt med en student på 7. semester i embedsstudiet, da disse to har samme antall semestre igjen av studiet etter normal studieplan. Dette forslaget ble av allmøtet forkastet med 36 mot 29 stemmer. I første rekke var det representanter for fagutvalget som talte imot forslaget. Hva har så dette med rasjonalitet å gjøre, som overskriften antyder? Jeg vil i det etterfølgende prøve å forstå de 36 stemmene mot forslaget som en fundamental brist i forståelsen av hva rasjonalitet innebærer.

Teorien om rasjonelt valg slik den forstås i økonomisk tradisjon, er teorien om hva som er rasjonelt relativt til gitte verdier, forstått som de forskjellige aktørers individuelle preferanser. (Det følgende er i hovedsak inspirert av Audun Øfsti: "Vitenskapsteori og transcendentalfilosofi".) Det normative spørsmålet om hva en bør gjøre, om hva som er rasjonelt og hva som er irrasjonelt, går på forholdet mellom middel og mål, hvor aktørens rasjonalitet måles i dyktigheten i "maksimere sine verdier". Dette skjemaet stammer fra det utilitaristiske begrep om nytte og nyttemaksimering, og kan som vi vet benyttes innenfor økonomisk teori og spillteori. Når en ikke klarer å frigjøre seg fra dette tankeskjemaet i andre av livets situasjoner, havner en i en slik situasjon som på allmøtet.

La meg begrunne dette ved et eksempel. 3 appelsiner skal fordeles på person 1, 2 og 3.

Hvis en forstår ønsker som hva de utifra seg selv ønsker for seg selv, vil en få 3 alternativer:

A: 3 appelsiner til 1, 0 til 2 og 0 til 3.

B: 0 appelsiner til 1, 0 til 2 og 3 til 3.

C: 0 appelsiner til 1, 3 til 2 og 0 til 3.

Hvis person 3 er den som både 1 og 2 har mest sympati for nest etter seg selv, vil en ha den situasjon at person 3 får alle appelsinene på sin ene førstestemme og sine to andrestemmer, altså situasjon B i eksempelet ovenfor. Men er det opplagt at situasjon B er den mest "rettferdige"? Hadde det ikke vært bedre om de hadde fått hver sin appelsin? Dette eksempelet viser hvor galt det går dersom en reiser spørsmålet om rettferdighet først ved avgjørelsesprosedyren og ikke primært ved alternativene A, B, C og D (en appelsin hver) selv. En utelukker den avgjørelsesprosedyre som helt opplagt synes som den mest rettferdige, nemlig en diskusjon om hvilket alternativ som er mest rettferdig.

Men var det ikke diskusjon på allmøtet? Jo, selvfølgelig var det diskusjon, men hva hjelper det når sos. øk. møter på allmøtet med ferdiglagde preferanser om å maksimere egen nytte, gir seg selv lov til å votere deretter og fullstendig negligjerer vektige argument. Ideelt sett skulle en ønske at en kunne diskutere denne saken til hele allmøtet var enig, men tidsnød satte en stopper for det, naturligvis.

Når det nye forslaget om tildeling av lesesalsplasser blir forkastet til fordel for det gamle systemet, ser en hvor alldeles galt ut en kommer ved å bruke ideen om personlig nyttemaksimering på alle livets sider og samtidig anta at avgjørelsen er "rettferdig" fordi voteringen gir flertall til de "rettferdige". Dette viser også, etter min mening, hvor forkastelig det er å lukke ørene for enhver fornuftig diskusjon.

Til slutt: Dette innlegget er fremprovosert av uttalelser som "dersom allmøtet vedtar det, må det være rettferdig" og "jeg må jo tenke på min egen nytte, gjør ikke du?" Helt til slutt: Verdimmaksimeringsmodellen som er gjengitt ovenfor tillater selvfølgelig "uegoistiske" verdier som "den største glede er å gjøre andre glad". Mitt poeng er at en i det hele tatt må frigjøre seg fra en slik tankegang. En må åpne seg for kommunikativ rasjonalitet.

THOR OLAV THORESEN

-hovedfagstudent-

LESESALSPLENER: VIRKELIGGJØRING AV PLATONS METAFOR.

Platon deltok neppe. Ei heller hans disipler. Men de som har laget reglene for faste lesesalsplasser er tro mot Platons idelære.

Jeg har vært "låst" fast til Den Store Lesesalen i 4 år nå. Min søken etter visdom har vært utrettelig.

I går greidde jeg å samle krefter og mot nok til å rive meg løs fra Den Store Lesesalen, tok sats og stormet inn på Den Lille Lesesalen. Inntrykket var overveldende. Langt, langt der borte, på veggen i motsatt ende, så jeg to store blendende lys. Ragnar Frisch's øyne. Blendet, akkurat som å komme ut av en tunnel, sto jeg der. Målløs, grepet og lykkelig. Dette var det sanne liv. Salig er de som sitter Ham nær. Nå skjønner jeg at mine 4 år på Den Store Lesesal bare har gitt et speilbilde av den kunnskap jeg søker.

"Embedsstudentene" som har arbeidet under Guds høyre hånds formidende pekefinger (Frisch) et par år har gjort seg vant til lyset. De er moden for en ny reise.

Med redsel tar de heisen opp til 11. og 12. Over skyene. Direkte under sola. Lesesalsplassene her gir en åpenbaring. Her kan man spise direkte av kunnskapens tre. Frukt som er modnet under utstrålingen fra Det Ene, Det Gode, Det Skjønne.

Akk ja, her sitter jeg, hovedfagsstudenten, tilbake på Den Store Lesesalen. Sammen med mine Speilbilder. Mine tanker går ofte til "Embedsstudentene" som får bøye sitt ydmyke blikk under Han's åsyn. 11. og 12. er for nært Himmelen, så dit kommer jeg vel aldri. Dit kommer jo bare de som har sann kjærlighet til visdom.

EPILOG

Platons ekstremt hierarkiske system har i tillegg til på sos. øk. vært prøvet ut i en liten Middelhavsstat (Syrakus) ca. 400 år f.Kr. Også da fikk den et tragisk utfall - og Platon måtte flykte. Skal sirkelen sluttes her eller er tiden moden for endringer...?

Desillusjonert hovedfagsstudent

Mer fra leserne

FASTE LESESALSPLENER.

Etter å ha vært på det siste allmøte, hvor man diskuterte forslaget om et nytt reglement for tildeling av faste lesesalsplasser føler jeg at mye fremdeles er usagt.

Slik jeg oppfatter situasjonen så har man hele tiden frem til nå lagt studie ansiennitet til grunn for tildeling av lesesalsplass. Dette har blant annet ført til at studenter som skulle opp i eksamen til første avdeling ikke fikk fast lesesalsplass fremfor nyetablerte annen avdelingstudenter. Dette til tross for at annen avdelings studentene ikke skulle ha eksamen tidligst før om to år. Systemet ble forsvart med at de måtte beholde plassen sin for bl. a. å kunne skrive spesialoppgaven. Nettopp dette vil jeg komme tilbake til senere i innlegget.

Hvis vi ikke skal endre praksis vil en naturlig konsekvens av dette være at studenter med like lang studie ansiennitet skal stilles likt i køen. Det vil igjen si at studenter som har tenkt å ta hovedfag sos. øk. kan få rett til lesesalsplass i sitt sjette semester. Det vil

si når de tar semester emnet i matte og statistikk. En slik praksis av ansinnitets prinsippet vil være å gå litt for langt. Nå har det heller ikke vært meningen fra forslagstillerne å gå så langt. Derfor satte de en grense på at det kreves minst cand. mag. grad for en kan søke på fast lesesals plass. Dermed vil en kunne søke plass på femte semester, hvis man følger ansinnitetsprinsippet. Det var også her diskusjonen stod på allmøtet. Er det rettferdig at hovedfagstudenter skal komme foran sjette semester? Det vil si de som skal opp i ny annen avdeling eller gammel første avdeling. Her er det ikke sanakk om hva som er rettferdig men hva som er en naturlig konsekvens av den nye studieordningen. Det er nemlig helt unikt for sos. øk at vi kan få mulighet til fast lesesalsplass allerede etter fem semestre. På alle andre fag på SV. fakultetet må man vente til man har begynt på hovedfag før en kan søke om fast lesesalsplass. Siden dagens reglement legger ansinnitetsprinsippet til grunn for tildeling av fast lesesalsplass blir en konsekvens av dette at hovedfag

studenten skal gå foran sjette semester studenten. En annen ting er ny annen avdelings eksamen er "mindre" enn gammel første avdelings eksamen. "Mindre" i den forstand at man bare har to semesteret med undervisning for eksamen, mens for var det fire semestre. Så argumentet om at man skal gjennom en omfattende eksamen, og av den grunn trenger en fast lesesals plass blir noe svekket.

Jeg ser som resultat av allmøtet at hvis vi ønsker å holde hovedfagstudentene utenfor lille lesesalen med fast plass, så må lesesalsreglementet endres. I dette reglementet må det eksplisitt stå at hovedfagstudenter ikke skal få godskrevet studieansiennitet fra andre fag på SV. Dette er etter min mening en lite fin måte å motta nye studenter på sos øk på. Siden ansiennitet til alle tider har ligget til for fast lesesals plass, så bør vi ikke finne på ad-hoc løsninger for skive ut disse inntrengerne på faget. Det er ikke sos. økianere verdig!

Helge Dønnum

PÅ fotballkamp

Av Thor Olav Thoresen.

Satt hjemme en kveld og fotballmimret med noen gamle statistikker og noen utmerkede bøker om emnet.

"-Finnes lykken?"

-Ja.

-Hvor finnes lykken?"

-Her. Den var her for snaut et sekund siden, og kanskje kommer den tilbake."

Dag Solstads ovenforsiterte ord fra Michelet/Solstads bok fra Mexico-VM gir et godt innblikk i en fotballelkers opplevelse av dette spillet når det antar kunstneriske former.

Jon Michelet har et mer realistisk forhold til dette spillet, som mer enn noe annet, evner til å sette folk i ekstase, når han skriver: "Nei det må fotball til. Ingen golfturnering, ingen politikkongress, intet vekkelsemøte kan utløse en sånn stemning... Det eneste jeg kan komme på som kanskje kunne få kroppssafetene til å bruse og hjertene til å danse på dette viset måtte være en ikke for langvarig, ublodig og vellykket revolusjon."

Etterhvert som jeg satt der og leste, ble lengselen etter å se fotball "live" igjen meget stor, og jeg bestemte meg for å avlegge innendørsturneringen på Blindern et besøk. Allerede neste dag var jeg på plass i gymnastikksalen. Kampen var mellom Smiths Venner (sos. øk. lag) og Henrivalene (statsvitere og noen hovedfagsstudenter på sos. øk.). Og her var det ikke mye lykke, snarere ulykke, som da en av Henrivalene puttet ballen i eget mål fra 1 meters hold. Spillet var oppjaget, rotete og preget av statsviternes gjentatte utskjelling av dommeren. Smiths Venner la for dagen en fantastisk ineffektivitet, noe som gjorde at de ikke vant mer enn 7-3. De dominerte kampen på alle områder bortsett fra når det gjaldt temperament. Jeg dro fra gymnastikksalen vel vitende om at jeg heller foretrekker en meget langvarig, svært blodig revolusjon, enn å se statsvitere spille fotball en gang til.

SPORT

EKSAMENSOPPGAVE

GRUNNFAG

VÅR-87

ANVENDT ØKONOMI

- Gjør rede for og droft målene for norsk jordbrukspolitikk.
- Hvilke er de viktigste virkemidler en bruker for å nå disse målene?
- Droft virkningene av følgende virkemidler:
 - Importforbud for jordbruksvarer.
 - Subsidiering av innsatsfaktorer i jordbruksproduksjonen.
- Kan forbrukersubsidier på matvarer oppfattes som jordbruks støtte?

ANVENDT ØKONOMI

Før vi går nærmere inn på oppgaven, kan det være interessant å se hvilken rolle jordbruket spiller i norsk økonomi. Tallene er hentet fra Statistisk Arbok 1986.

	1985-tall	% av nasjonale tall	SA tabellnr
Bruttoprodukt	11142 mill kr	2.2%	438
Faktorinntekt	10618 mill kr	2.9%	441
Lønnskostnad	481 mill kr	0.2%	442
Driftsresultat	10137 mill kr	8.1%	443
Realkapitalbeholdning	123025 mill kr	9.4%	459
Sysselsetting	94,7 1000 utførte årsverk	5.3%	449

Som vi ser av oversikten bidrar ikke jordbrukssektoren særlig mye til bruttonasjonalproduktet sett på bakgrunn av realkapitalbeholdning og sysselsettingen. Det er en kapitalintensiv sektor. Vi kan se av forskjellen på tallene for lønnskostnad og driftsresultat (inntekts av kapital og eget arbeid) at en stor del av de sysselsatte i næringen er selvstendig næringsdrivende.

Med dette som grunnlag kan vi nå gå videre i oppgaven.

1. Norsk jordbrukspolitikk er karakterisert ved visse hovedmål. Disse kan utformes som: a) En produksjonsmålsetting, b) en effektivitetsmålsetting, c) en inntektsmålsetting, og d) en bosettingsmålsetting. Disse skal vi beskrive nærmere enkeltvis.

Det ene målet for jordbrukspolitikken er en viss størrelse på produksjonen. På politisk hold begrunnes dette først og fremst utfra beredskapshensyn. I tilfelle en krisesituasjon skulle oppstå, så skal vi ikke sulte. I tillegg hevdes det at det ville være umoralsk om Norge lot være å produsere den mat vi kunne så lenge folk sulter ihjel i andre deler av verden. Denne diskusjonen skal vi ikke gå nærmere inn på, men nøye oss med å forstå at det er et politisk

ønske at vi skal være relativt selvforsynte. Når det gjelder melkeprodukter og kjøtt er dette mer eller mindre tilfelle, mens vi importerer en gode del matkorn og kraftfor.

En annen målsetting er at det som skal produseres skal bli gjort på en mest mulig effektiv måte. Å finne et generelt mål på effektivitet for alle bruk vil være umulig og urettferdig tatt i betraktning de forskjellene vi har i Norge mht. klimatiske forhold, jordsmonn, terreng m.v. Derfor er det utarbeidet modelljordbruk for forskjellige deler av landet som beskriver f.eks. hvor mye et bruk på Hedemark med 40 melkekyr bør kunne klare å produsere hvis produksjonen er effektiv. Det er ialt 29 forskjellige modelljordbruk som det sammenliknes utifra.

En tredje målsetting for jordbrukspolitikken er at bondene skal være sikret en viss minimumsinntekt, hvis de produserer effektive vel og merke. Derfor er det politisk bestemt at inntekten i jordbruket skal tilsvare den inntekten en gjennomsnittlig industriarbeider mottar. Det er imidlertid visse "goder" ved å være bonde, som kvantifiseres i kroner og trekkes fra. Disse kan være fordelene av frisk luft, noe gratis mat, trevirke

el. fra produksjonen, fordelene ved å kunne bo på arbeidsplassen osv. Så hvis en bonde produserer like effektivt som "sitt" modelljordbruk er han sikret en relativ inntekt lik en industriarbeider.

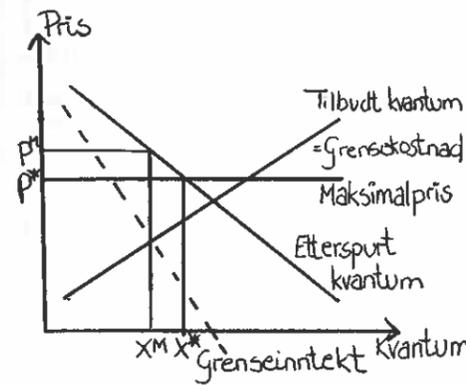
Den fjerde målsettingen spiller på primærnæringsens viktige rolle for å opprettholde bosettingen i distriktene. Det er kun ved et næringsgrunnlag at bosettingen vil kunne fortsette i utkantdistriktene. Ved å tilrettelegge jordbrukspolitikken kan man dermed oppfylle et distriktpolitisk mål. Myndighetene søker derfor å opprettholde jordbruket som næring i gravgrendte strøk i så stor grad som mulig.

Som man ser er det klare målkonflikter tilstede her. Ta f.eks. effektivitetsmålsettingen og bosettingsmålsettingen. Skulle det være produsert så effektivt som mulig den produksjonen vi har, burde det vært opprettet store bruk i de deler av landet hvor befolkningskonsentrasjonen allerede er relativt stor. Og det vil stride mot bosettingsmålsettingen.

2. De viktigste virkemidler som myndighetene bruker for å nå disse målene, kan deles opp i tre grupper: (i) Lover og bestemmelser, (ii) Inngrep i markedet, og (iii) Overføringer fra det offentlige.

Ved hjelp av f.eks. konsepsjonsloven har det offentlige en kontroll med at jordbruksområder ikke blir brukt til andre ting og ødelagt. En bonde får dermed ikke lov til å selge gården sin til hvem som helst. I områder hvor det er ønskelig med større enheter, kan myndighetene påby bonden å selge til sine naboer slik at disse får et sterkere eksistensgrunnlag. I tillegg er det bestemmelser som sier at bonden selv må bo på gården slik at ikke gårder bare skal bli investeringsobjekter som ingen tar interesse i å drive. Det er heller ikke alltid bonden får dyrke helt hva han vil når han etablerer seg, eller hvilke husdyr han får ha. Bonde er også påbudt å levere sin produksjon i mange tilfeller til en salgssentral. Ved hjelp av diverse lover og bestemmelser kan myndighetene altså søke å oppnå sine målsettinger for jordbrukspolitikken.

Et annet virkemiddel som kan brukes er inngrep i omsetningen, av jordbruksprodukter i markedet. En salgssentral for visse produkter vil drive en monopolliknende tilpasning. Før å regulere dette kan myndighetene sette en maksimalpris på varen.

Uten å fordype oss i markedsteori og monopolistens tilpasning, antar vi at han vil tilpasse seg der hvor grenseinntekt er lik grensekostnad.

Det vil gi en pris lik P_m og omsatt kvantum lik X_1 . Hvis nå det er ønskelig å ha et større omsatt kvantum (større produksjon) og/eller lavere pris i markedet, kan det fastsettes en maksimalpris. Uten å spesifisere hvordan tilpasningen skjer, antar vi og godtar at den blir slik som illustrert hvor omsatt kvantum øker og prisen går ned.

Andre inngrep i markedet kan være forskjellige former for subsidier. Ved å subsidiere investeringer kan man oppnå et større produsert kvantum og lavere kostnader pr. enhet for varene. Ved å subsidiere innsatsfaktorer i jordbruksproduksjonen kan kostnadene pr. enhet for bonden bli lavere (for mer inngående drøfting av virkningene, se del 3b). Forbrukersubsidier kan bidra til å få solgt et større kvantum jordbruksprodukter (se forøvring del 4).

I stedet for subsidier kan det motsatte pålegges, nemlig en avgift. Dette brukes særlig for å skjerme norsk produksjon fra import. Skal det skjermes enda mer, kan man gå drastisk til verks og pålegge et importforbud (se del 3a). Importforbud kan være både i form av en lov eller så kan man oppnå det samme ved å sette importavgiften på de aktuelle varer så høyt at de fullstendig prises ut av markedet. Virkningen blir den samme.

Et tredje virkemiddel myndighetene kan bruke i tillegg til lover og markedsinngrep er overføringer. Det er betydelige summer hvert år som bevilges fra statsbudsjettet under posten overføringer til jordbruket, derfor har det i den senere tid vært nok så mye diskusjon om dette. Men med slike direkte inntektsover-

føringer kan man sørge for at bøndernes inntekter holdes på et såpass høyt nivå at inntektsmålsettingen blir oppfylt. Fra dette kan man avlede virkninger også på bosettingen. Det er når inntektsgrunnlaget i utkantdistriktene blir for svakt at innflytting til tettsteder finner sted.

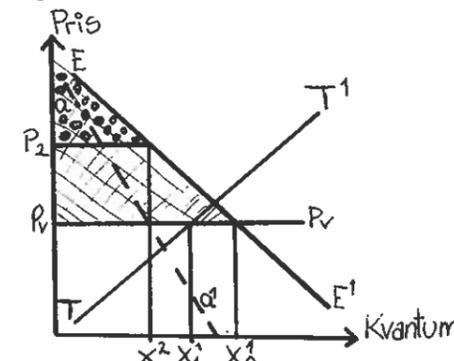
Ved hjelp av disse forskjellige virkemidlene vil man kunne påvirke økonomien slik at målene kan bli oppnådd.

Til slutt kan det legges til at jordbruksoppkjørene mellom staten og bønderne har en del å si. Disse finner egentlig sted hvert annet år, men i praksis blir det hvert år. Her blir det, eller skal bli, enighet om bruken av de tidligere omtalte virkemidlene. Her finner det også sted gjennomgåelse og evt. korreksjoner av modellbrukene og dette har betydning i og med at det kan forandre målsettingen. Effektivitetskravene kan kanskje bli høyere, og inntekten dermed påvirket.

3.a) Et virkemiddel som så såvidt ble nevnt under punkt 2 er importforbud. Hvis et importforbud mot jordbruksvarer iverksettes medfører det vi bare får norske varer av det aktuelle slaget på markedet. I og med at vi allerede har salgssentraler for de forskjellige produkttyper som ivaretar bøndernes interesser og søker å maksimere overskuddet, vil disse få monopol på markedet.

En salgssentralens oppgave er å få bøndernes profitt så høy som mulig. Den kan egentlig ikke bestemme hvilket kvantum som skal produseres og pålegge hver bonde bestemte kvoter. Salgssentralen vil kartlegge hvor mye optimal produsert kvantum er i markedet, og så ved hjelp av de prisene de tilbyr bønderne påvirke disse for å få ønsket mengde. Det overskuddet sentralen da ender opp med, skal så fordeles tilbake til

bønderne senere etter en bestemt nøkkel. Men dette skal vi ikke komme nærmere inn på her. I praksis antar vi nå at salgssentralens tilpasning er lik en monopolist. Vi tar nå utgangspunkt i figuren.

EE¹: Innenlandsk etterspørsel
TT¹: Tilbud og bøndernes grensekostnad

P_v : Pris på verdensmarkedet
 a^1 : Grenseinntekt

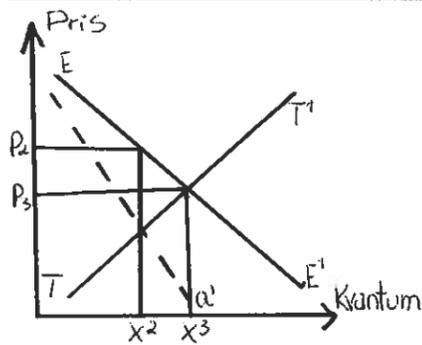
Vi antar først at import er tillatt og ingen avgift pålegges. Prisen på importvarerne fra verdensmarkedet er lik P_v . Den tilbudskurven nordmenn står overfor er den brukte linjen $T \cdot P_v$. Der hvor den krysser etterspørselskurven vil likevektspunktet være, med pris lik P_v og omsatt kvantum X_0 .

Etter en velfundert politisk beslutning antar vi så at det blir et importforbud på varen. Salgssentralen er da monopolist og vil tilpasse seg deretter. Vi godtar at (den) tilpasningsbetingelsen er grenseinntekt lik grensekostnad. I det punktet, til det kvantumet, vil salgssentralen ta den pris forbrukerne er villige til å betale. Ny pris blir da P^1 og omsatt kvantum blir X^1 .

I det gamle likevektspunktet var samlet omsatt kvantum lik X_0 , hvorav $0 \cdot X_0$ var innenlandsk produsert og $X_0 \cdot X_0$ ble importert. I det nye likevektspunktet ser vi at samlet omsatt kvantum har gått ned. Innenlandsk produksjon har også sunket men det vil ikke alltid være tilfelle (prøv f.eks. og se hva som skjer hvis TT^1 er brattere, da kan innenlandsk produksjon øke). I tillegg til at samlet omsatt kvantum har gått ned, har også prisen gått opp.

En annen måte å illustrere det samme poenget på er å bruke begrepet konsumentoverskudd. Konsumentoverskudd defineres som arealet mellom EE^1 -kurven, dvs. forbrukernes betalingsvilighet, og den prisen de må betale. I figuren er konsumentoverskuddet ved den første likevekten markert ved arealet skravert med gråblånt, mens konsumentoverskuddet ved den andre tilpasningen er markert med røde prikker. Vi ser klart at konsumentoverskuddet har blitt lavere. Det har foregått en omfordeling av inntekt fra forbrukerne til bønderne.

Etter at de to ankepunktene mot monopol som markedsform. Monopol foretar en omfordeling av inntekten, og det er sløsing med ressurser. Det første punktet er allerede beskrevet. Det andre kan vi forklare om vi tar utgangspunkt i hva som er samfunnsoptimal tilpasning. Det godtar vi at prisen lik grensekostnad, dvs. at produsenten produserer et så stort kvantum at hans grensekostnad er lik prisen, da vil det ikke lønne seg for ham å produsere mer. I en monopol-situasjon produseres det da for lite.

TT^1 : Grensekostnad for prod.

EE^1 : Etterspørsel

a^1 : Grenseinntekt

I en samfunnsoptimal situasjon ville vi fått tilpasning der tilbud er lik etterspørsel, dvs P^1 som pris og X^1 som omsatt kvantum. I figuren kan vi se den sløsing som finner sted fra et samfunnsoptimalt synspunkt.

For å konkludere: Virkningen av et importforbud er at prisen går opp og samlet omsatt kvantum går ned. Det blir en omfordeling av inntekt fra forbrukerne til bonden.

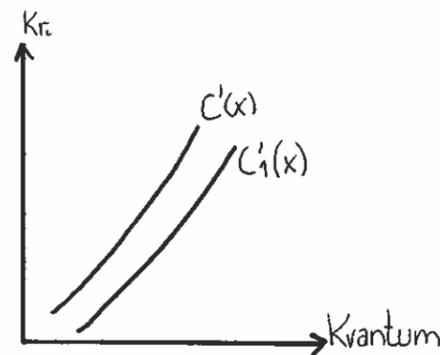
3.b) Et annet virkemiddel det offentlige kan bruke er subsidi-ering av innsatsfaktorer i jordbruksproduksjonen. Dette vil få virkning på kostnadene

til produsentene, dvs. bøndene. Produsentens kostnadsfunksjon kan skrives slik:

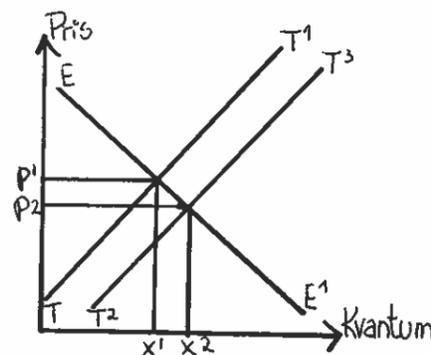
$$C(x) = q \cdot v(x) + B.$$

Vi antar at kostnadene avhenger av prisen på produksjonsfaktoren, q , samt mengden av produksjonsfaktoren v , som vi antar avhenger av produsert mengde x . I tillegg har vi faste kostnader B . Nå regner vi $q \cdot v(x)$ som verdien av bondens innsatsfaktorer. Bondens tilbudskurve avhenger av hans kostnader. For å være mer eksakt, hans tilbudskurve vil være hans grensekostnadskurve. (Grensekostnad: merkostnad ved å øke produksjonen med en enhet). Vi vil derfor se om vi kan finne hvilken virkning subsidiene av innsatsfaktorer har på hans grensekostnadskurve. Denne grensekostnaden finner vi ved å derivere kostnadsfunksjonen: $C'(x) = q \cdot v'(x)$.

Subsidiering av innsatsfaktorer vil påvirke hva bonden må betale for innsatsfaktoren. Hvis gammel pris er $q \cdot v(x)$ kan ny kostnadsfunksjon skrives: $C_1(x) = q(1-s) \cdot v(x) + B$, hvor s er subsidiesatsen pr. enhet innsatsfaktor. Grensekostnaden blir da: $C'_1(x) = q(1-s) \cdot v'(x)$. Vi ser at $C'_1(x)$ er større enn $C'(x)$.

Vi antar at grensekostnaden er stigende og at vi befinner oss i det økonomisk interessante området, dvs. at grensekostnaden er større enn gjennomsnittskostnaden. Overfører vi dette til markedskrysset, ser det slik ut:

TT^1 : Gammel tilbudskurve

T^2T^3 : Ny tilbudskurve

EE^1 : Etterspørselskurve

For myndighetene gjør noe som helst antar vi at markedet er tilpasset i likevektspunktet hvor tilbud (TT^1) er lik etterspørsel (EE^1), med likevektspris P^1 og kvantum X^1 .

Vi antar så at myndighetene går inn med subsidi-ering av innsatsfaktorene i jordbruksproduksjonen. Som vi har kommet fram til tidligere, medfører dette at kostnadene ved produksjon synker, og vi får en ny tilbudskurve (T^2T^3). Der hvor EE^1 og T^2T^3 skjærer får vi et nytt likevektspunkt. Dette punktet er karakterisert ved at prisen P^2 er lavere enn den gamle prisen P^1 , og at omsatt kvantum X^2 er høyere enn det gamle kvantumet X^1 .

Mens vi i del (3b) så at virkningene av et importforbud på jordbruksvarer ble at prisen gikk opp og totalt omsatt kvantum gikk ned, finner det motsatte sted ved subsidi-ering av innsatsfaktorer i jordbruksproduksjonen. I begge tilfellene taper ikke bøndene ved bruk av disse virkemidlene. Ved importforbud taper forbrukerne direkte, mens det ved subsidi-ering av innsatsfaktorer er det

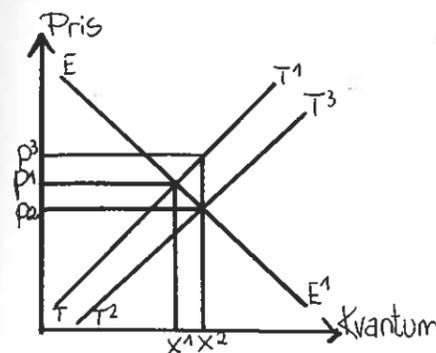
staten som betaler. De pengene staten bruker er riktignok i stor grad hentet fra forbrukere, men da på en måte som ikke foretar en negativ inntektsfordeling. Disse to virkemidlene har i så måte forskjellige virkninger. De kan begge hjelpe med å oppnå målsettingene. Mens importforbud kan sies å bidra til inntektsmålsettingen for jordbruket, bidrar den subsidi-eren mer til å oppfylle et produksjonsmål ved å øke omsatt kvantum. Forskjellige virkemidler virker på forskjellige målsettinger, og ofte kan det være en målkonflikt. Et virkemiddel bidrar positivt til en målsetting, men negativt til en annen.

4. På spørsmålet om forbrukersubsidier på matvarer kan oppfattes som jordbruksstøtte, vil man få forskjellige svar avhengig av hvem man spør. Representanter for jordbruksorganisasjoner vil bok heve at forbrukersubsidiene er der for å få forbrukernes etterspørsel påvirket i positiv grad i den forstand at samme varer blir valgt osv. Samtidig som visse nødvendighetsvarer som er av stor betydning for en del av befolkningen gjøres så billige som mulig for at de ikke skal oppta en for stor del av husholdningsbudsjettet. For eksempel melk og brød sin betydning for barnefamilier.

Men hvis en går litt dypere, ser en fort at disse forbrukersubsidiene på matvarer også kommer jordbruket til gode. Disse subsidiene bidrar til at folk kan kjøpe flere varer for samme pris. Og det må jo være i tråd med jordbrukets interesser om betydningen av denne sektoren øker. De får økt produksjon som kan føre til økt inntekt og økt sysselsetting. Økt sysselsetting i jordbruket gjør det samtidig lettere å oppfylle ønsket om spredt bosetting. dermed har vi bidratt i positiv retning for flere av jordbrukets målsettinger.

Innføring av forbrukersubsidier på matvarer kan framstilles grafisk. Dette kan gjøres enten ved at tilbudskurven får et skift til høyre som på blad 10 (del 3b), eller at etterspørselskurven får et skift mot venstre.

Poenget er at for samme kvantum vil forbrukeren måtte betale en lavere pris. For å holde dette mest mulig analogt med virkningen av en subsidie på innsatsfaktoren, velger vi å la tilbudskurven få et skift i denne framstillingen.

TT^1 : Produsentens tilbud

T^2T^3 : Det tilbud forbrukerne står overfor etter subsidier

EE^1 : Etterspørsel

Først antar vi at markedet er i likevekt, $TT^1 = EE^1$, og likevektspris er P^1 og likevektskvantum X^1 .

Deretter innfører myndighetene etter nøye overveielse en subsidiesats s på forbrukernes matvarer. Etterspørerne står dermed overfor en ny tilbudskurve, T^2T^3 .

Deres etterspørsel blir bestemt ut fra skjæringspunktet mellom EE^1 og T^2T^3 . I det skjæringspunktet skal de betale prisen P^2 (som er lavere enn P^1) for kvantumet X^2 (som er større enn X^1). Men nå må vi huske at produsentens tilbudskurve fortsatt er den samme. For kvantumet X^2 skal produsenten ha prisen P^1 . Vi ser her at produsenten og konsumenten får og betaler forskjellige priser. Mens produsentpris og konsumentpris før var samme pris er de nå forskjellige. Differansen mellom de to er lik subsidiesatsen s pr. enhet. (Akkurat det samme vil skje ved innføring av en avgiftssats pr. enhet, bare da skifter tilbudskurven andre veien).

Totalresultatet etter innføringen av forbrukersubsidier er at omsatt kvantum har økt. Når det gjelder prisen, så har den økt for produsentene og gått ned for konsumentene. I så måte er alle glade.

Denne subsidien, kan den oppfattes som jordbruksstøtte? **Ja så absolutt.** Som tidligere nevnt medfører subsidien at omsatt kvantum øker uten at inntekten går ned. I så måte kan forbrukersubsidien tolkes og oppfattes som jordbruksstøtte. Men det er ingen tvil om at konsumentene nyter godt av dette også, de står overfor en lavere pris enn tidligere. Forbrukersubsidier på matvarer

kommer altså begge parter til gode. Tilpasningen er ganske analog, og får mange av de samme virkninger, som innføring av subsidier på innsatsfaktorer på blad 10 (del 3b). Bare

i sistnevnte øker effektiviteten. Det er ingen grunn til å tro at så skal skje med forbrukersubsidier.

Ved hjelp av forskjellige virkemidler bidrar man altså til å oppfylle målsettinger. Ved innføring av forbrukersubsidier på matvarer kan man i tillegg til å oppfylle visse målsettinger angående befolkningens kosthold, velstand osv. også oppfylle målsettinger for jordbrukspolitikken.

KOMMENTAR

Jeg vil først komme med noen generelle merknader til besvarelsen. Besvarelsen har flere sterke sider. For det første er diskusjonen hele tiden målrettet og direkte knyttet til problemstillingen. Det er lite utenomsnakk. I tillegg benytter kandidaten seg av enkle figurbetragtninger på en hensiktsmessig måte. Han får fram mange relevante poenger uten å miste oversikten.

Jeg skal nå kort ta for meg noen svakheter ved basvarelsen.

Kandidaten har en god presentasjon av målsettinger i jordbrukspolitikken og av mulige virkemidler. Han følger imidlertid ikke opp bosettingsmålsettingen verken i diskusjon av ulike virkemidler eller under pkt. 3 hvor en slik drøfting naturlig kunne høre hjemme. Han kunne der ha fått fram at mens produksjonsmålsettingen effektivt kan oppnås ved subsidi-ering av produktet, kan bosettingsmålsettingen mer effektivt realiseres ved å subsidiere arbeidskraft, dvs. å tilstrebe en vridning av ressursallokeringen i jordbruk i mer arbeidsintensiv retning. (Et artig poeng her er at kandidaten på 1. side faktisk påpeker at norsk jordbruk er relativt kapitalintensivt.)

Kandidaten har noen avslutningskommentarer under pkt.3 og 4 som kan virke noe kunstige. For det første synes jeg kandidaten tenker litt for partielt når det gjelder virkningene av subsidi-ering. Selv om det partielt sett kan synes som om både forbrukerne og produsentene vil tjene på subsidi-ering vil dette vanskelig kunne gjelde for økonomien som helhet (mulig unntak hvis subsidi-eringen faktisk leder til en produksjonsgevinst for samfunnet). Riktignok nevner kandidaten under pkt 3 at subsidi-eringen må finansieres, men oppfølgingen på det punktet er uklart.

Besvarelsen ville vært bedre hvis kandidaten hadde tatt utgangspunkt i samme figur under pkt 3a og 3b. På 3b ville

han da ha tatt at produksjonen av jordbruksvarer ville stige. Ikeledes inntektene i jordbruk. Produktprisen ville imidlertid bli lik verdensmarkedsprisen. En kunne tenke seg at en på denne måten hadde langt med hensyn til å realisere produksjons- og inntektsmålsettingene i jordbruk. Samtidig står forbrukerne overfor en pris på produktet som reflekterer den reelle kostnaden ved å frambringe varen, nemlig hva det koster å kjøpe den på verdensmarkedet. Subsidi-eringen kan videre tenkes å finansieres ved inntektsskatt som ikke leder til uheldige vridninger i forbrukssammensetningen. (Den kan imidlertid skape andre uheldige allokeringsvirkninger)

Ved importforbud derimot blir bildet annerledes. Kandidaten kommer fram til, som riktig er, at prisen og inntektene i jordbruk stiger men at produksjonsvirkningen er usikker. Inntektsoverføringen til jordbruket skjer imidlertid nå gjennom de høye prisene, noe som ledere til uheldige allokeringsvirkninger. Prisen på jordbruksvarene blir høyere enn kostnaden ved å frambringe siste enhet. Dette leder til at konsumet på en uheldig måte vris mot andre varegrupper. Ved å bruke skattesystemet som virkemiddel til å foreta denne inntektsoverføringen, kunne en unngå denne uheldige allokeringsvirkningen.

I drøftingen av forbrukersubsidier gir kandidaten tilbudskurven et skift. De fleste vil vel kanskje være mer fortrolig med en framstilling hvor etterspørselskurven skiftes. Kandidaten argumenterer forsåvidt greit i teksten, leseren kan på egen hånd sjekke at en kommer fram til samme konklusjon ved å drøfte problemet ved hjelp av skift i etterspørselskurven.

På slutten av besvarelsen skriver kandidaten at subsidi-ering av innsatsfaktorene bedrer effektiviteten, i motsetning til forbrukersubsidier. Jeg vet ikke hva kandidaten her tenker på, jeg vil tro det er skrevet under tidspress.

ABONNEMENTSERIEN!

Abonnementserien er et service tilbud til deg, der blir problemer som ikke blir skikkelig behandlet i pensum gjennomgått av en lærer på instituttet, eller en ekstern bidrager. Det er faktisk mange av artiklene som er blitt pensum. I denne artikkelen vil jeg forsøke å gjøre et slag for de artiklene som ikke er så kjent. Det vil i praksis si de artiklene som ikke er pensum. Her er det mye godt stoff som kan være et meget godt alternativ til den mindre bra delen av pensum. Den letteste måten å få en viss oversikt over hva abonnementserien kan tilby er å ta en tur på utvalgskontoret. Ta deg god tid, slik at du får en oversikt over hva de forskjellige artiklene inneholder. Her finnes stoff fra tidlig på sytti-tallet som selvfølgelig er like aktuelt i dag.

BIBLOTEK ABONNEMENTSERIEN PR 1/11-87.

4/69	Gerhard Stoltz	Horisontalt salgskartell ved atomistisk tilbud.
5/69	Trygve Haavelmo	Hva kan statiske likevektsmodeller fortelle oss?
2/71	Trygve Haavelmo	Some Observation of Welfare and Economic Growth.
4/71	Leif Johansen	Prognoser i samfunnsmessig sammenheng.
5/71	Michael Hoel	Forventninger og deres rolle i økonomisk teori.
1/73	Ole J. Mørkved	Noen regionaløkonomiske problemstillinger.
2/73	Tore Johansen	Fra teorien om rasjonering og prisregulering.
1/74	Steinar Westin	Fra arbeidsløshet til trykdekrise.
2/74	Michael Hoel	Kryssløp, arbeidsverdier og priser.
4/74	Leon Walras	Samvirkeforetakene - en innledning.
1/75	Hilde Bojer	Forurensning og effisiens produksjon.
3/75	Jan F. Qvigstad	Noen emner fra inflasjonsteorien.
4/75	Gunnar Bramnes	Notat om et analytisk eksempel på en regulær ultra-passum lov.
7/75	Steinar Strom	Om optimalitetsegenskapene ved likevektsløsningen ved frikonkurranse.
8/75	Gerhard Stoltz	Budsjett og regnskap.
3/76	Cari-Erik Schultz	Hva er et økonomisk system.
4/76	Leif Johansen	Spillteori som grunnlag for samfunnsanalyse.
5/76	Tore Thonstad	Har Norge en for åpen økonomi.
6/76	Leif Johansen	Forenklet velferdsøkonomisk modell for en sosialistisk økonomi.

Na er det ikke lett for de som sitter i abonnementsseriekomiteen å ha oversikt over hvor skoen trykker. Abonnementserien kommer med forslag til temaer eller problemstillinger som dere vil ha bedre beivst. I utgangspunktet er det ikke nødt til å være pensumrelevant. Men på grunn av nedskjæringer på budsjettet vil nok slike temaer bli prioritert.

Videre så har vel de fleste lagt merke til at det i år ikke har kommet ut noe nytt. Dette er noe vi i abonnementserien må ta til vår egen kappe. Likevel vil vi rope at vi vi har prosjekter på gang, der det ene vil ta for seg velferds-teorien. De er blitt lovet ferdig mange ganger, men foreløpig har vi ikke sett noe til det.

Vi i abonnementserien vil også benytte anledningen til å oppfordre medstudenter til å bli med i komiteen. Det skal ikke stikkes under stolen at noe av årsaken til at aktiviteten er lav i komiteen, skyldes at mye av pågangsmotet er ebbet ut. Det heter jo at nye koster feier best. Ta derfor kontakt med Knut Magnussen. Han sitter på lesesalen i tolvte.

Listen nedenfor gir en oversikt over det som per idag er å få kjøpt på utvalgskontoret. Hvert hefte koster fem kroner.

AB.SERIEN FORTS.

1/77	Jon Vislie	En enkel modell for sysselsettingsfordeling på næringer.
2/77	Leif Johansen	Invisiteringskriterier fra et samfunnsøkonomisk synspunkt.
3/77	Arne J. Isachsen	Om Lønnglidning.
4/77	H. J. A. Kreyberg	Hva er en valutaskapende næring.
7/77	Steinar Strom	Skatt og unndragelse.
1/78	Arne J. Isachsen	Om etterspørselen etter penger og litt mer.
2/78	Jon Vislie	Elementer i konjunkturteorien.
3/78	Arne J. Isachsen	Transmisjonsmekanismen, eller hvordan pengepolitikken virker på realøkonomien.
4/78	Axel Leijonhufvud	Life Among the Econ.
1/79	Eriksen/Vislie	Om mål og midler i makroøkonomisk politikk.
2/80	Leif Johansen	Plan eller marked.
2/81	Knut Sydsæter	Om differensiering av systemer av likninger.
3/81	Tore Thonstad	Alternative hypoteser om etterspørselen etter akademisk arbeidskraft.
4/81	Finn Førsund	Om strukturrasjonalisering.
1/82	Erling Steigum	Stagflasjonsproblemet.
1/83	Klas Eklund	Utbudsekonomi - en oversiktsartikkel.
2/83	Tor Iversen	Om inflasjon i nyere økonomisk teori.
4/83	Michael Hoel	Nedsettelse av arbeidstid - et virke middel mot arbeidsløshet.
5/83	Erik Gronn	Oljeøkonomi
6/83	Tore Lindholdt	Noen transportøkonomiske problemstillinger.
1/84	Jab Serck Hansen	Virkninger av oljeinntekter ved arbeidsledighet.
2/84	Asbjørn Rodseth	Konjunkturar - Teori og metode.
3/84	Hege Torp	Modell for tidsallokering.
1/85	Michael Hoel	Tilbudsorientert investeringsteori.
2/85	Rolf Golombek	Makroøkonomi Teknikk, metoder og tolkninger. Del 1
3/85	Rolf Golombek	Makroøkonomi Teknikk, metoder og tolkninger. Del 2
4/85	Golombek/Nymoer/Riis	Utvalgte Emner i Marxistisk teori.
1/86	Helge Brunborg	Myter om befolkningsutviklingen.
2/86	Tore Thonstad	Gamle og nye problemstillinger i Utviklingsøkonomi.
3/86	Golombek/Hylland	Spillteori.
4/86	Birger Vikoren	Næringsstruktur og faktoravlønning.

ØKONOMISK FAGRÅD

Den 5. og 6. november ble det arrangert økonomisk/administrativt fagråd i Trondheim. Trondheim økonomiske høyskole sto som arrangør. Fra sos.øk. dro tre fra studentutvalget: Lise, Stein Inge og undertegnede. I fagrådet sitter representanter fra økonomiske og administrative studier, alle må være tilslutta NSU. Det eksisterer fem fagråd bl.a. juridisk, estetisk og teknisk. NSU's tanke bak opprettelsen bak fagradene var å få istand en kommunikasjon mellom medlemmene som har felles fagområde og som kanskje strir med de samme type problemer. Det er vedtatt at et ok/ad fagråd skal bestå av en intern og ekstern del. Den eksterne delen var i år en konferanse med tema, privatisering av høyere utdanning. I panelet satt seks menn, Kjell Wickstrand (Norges Industriforbund), Pål Steigan, Per Chr. Foss (Høyre), Rune Tvedt (NSU), Jørgen Randers (BI) og Tore Lindbekk (prof. i sosiologi). Det var klart flertall i panelet for privatisering av høyere utdanning. Wickstrand mente at private utdanningsinstitusjoner er nødvendig for det private næringslivs fremtidige eksistens. Foss hadde stor forståelse for denne tanke. Randers la ikke skjul på at BI er en profittmaksimerende bedrift. Av den grunn vil fra 1. januar 1988 ingen nye BI studenter få tidligere fag godskrevet. Jørgen var i storform og la også fram sin siste ide. Den går ut på å gi gode forelesere en ekstra bonus. Om en foreleser er god blir bestemt ut fra hans/hennes studenter eksamensresultat. Ideen vakte harme i forsamlingen. Selv vår egen professor hadde stor sans for privatisering av høyere utdanning. Men den må da skje på alle fagområder ikke bare innen trendfag som f.eks. økonomi. Pål Steigan tvilte på at noen ville starte salg av undervisning i f.eks. gammel persisk. På den interne delen var det overgangsmuligheter mellom universitet/høyskoler og godkjenning av tidligere fag som var det store diskusjons-tema. Hvert lærested vil arbeide videre med denne saken. Fagrådet møtes en gang i semesteret og arbeidet bærer preg av det. Det er vanskelig å få gjort noe konkret og gir en dårlig kontinuitet i arbeidet. Fagrådet var godt arrangert og var full av moro.

5 I HEISEN

FØLGER ERIKE MED I UTVIKLINGEN PÅ BØRSEN. BEKYRER DEN DEG?

Lisbet Kristine Hansen, 1.-3. semester.

Jeg følger med i tanke på eventuelle gevinster. Børsen tilfører næringslivet lite kapital, så utviklingen bekymrer meg ikke noe særlig. La gutta leke i fred!

Erik Storm, 9. semester.

Jeg følger med, men bekymres ikke. Jeg har ikke aksjer selv. Næringslivet får tak i de penga de trenger til tross for kursfall på Børsen. Den negative utviklingen kan skremme de useriøse investorene ut av Børsen. Det er jo positivt.

Matti Torgersen, 9. semester.

Jeg har ikke aksjer selv, så utviklingen bekymrer meg ikke. Jeg tror ikke Børsen har noen særlig betydning for norsk økonomi. Næringslivet skaffer seg penger på annet hold.

Geir Helge Andersen, 4. semester.

Det er umulig ikke å følge med. Realverdiene i bedriftene blir ikke påvirket, så jeg tror ikke at et kursfall har noen konsekvens for resten av økonomien.

Kjell, II. semester.

UTVIKLINGEN GLEDER MEG!!!
-Sa han og lo ratt-